

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

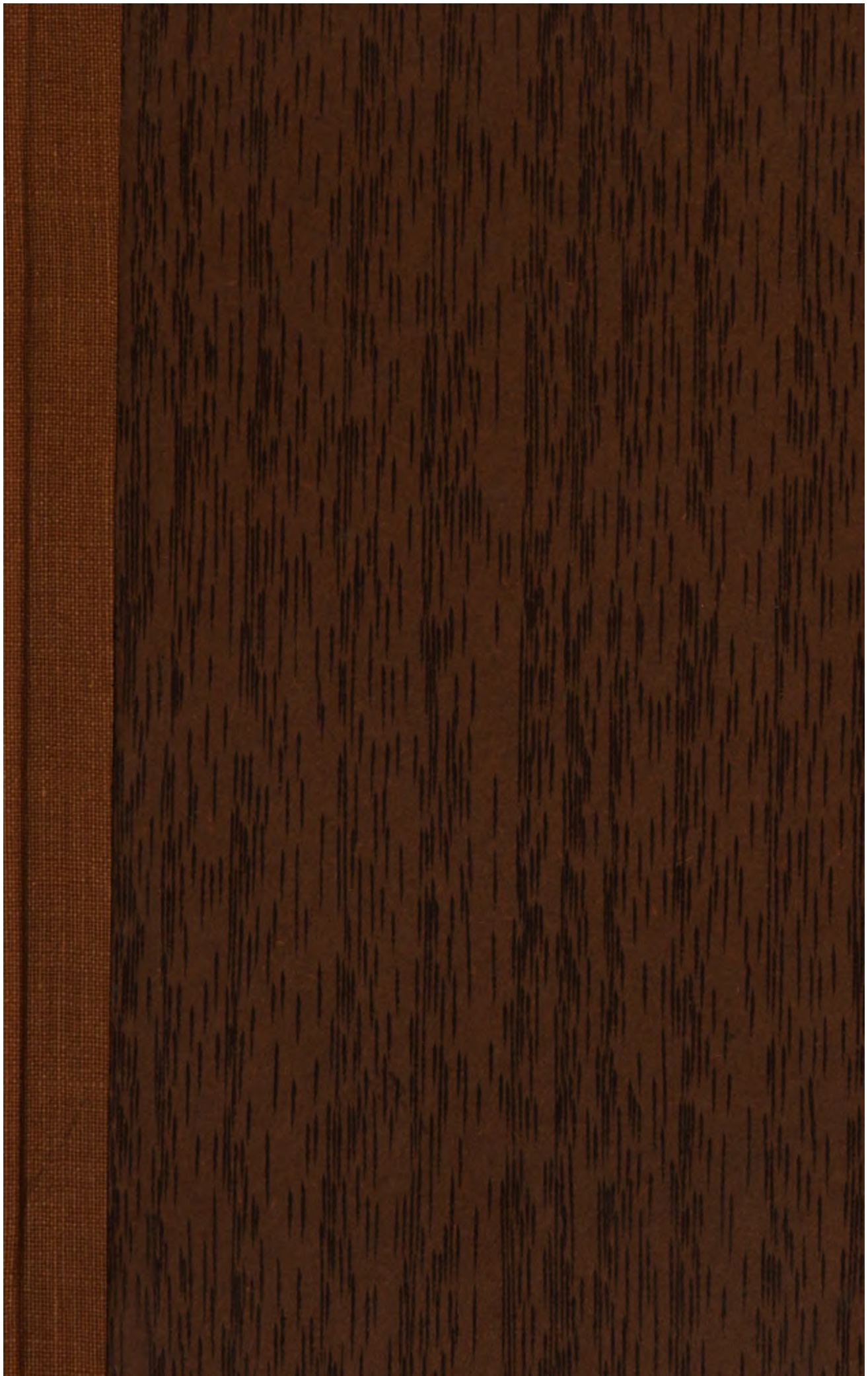
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

12
AN
ENGLISH-WELSH
VOCABULARY;

BEING
FAMILIAR DIALOGUES,

CONTAINING

Useful Questions

On the Road,

In Market,

At an Inn,

In School,

To Father & Mother

On Matrimony,

Religion,

Miscellaneous, &c.

BY WILLIAM WILLIAMS.

CAERNARVON;

PRINTED AND PUBLISHED BY L. E. JONES:

AND MAY BE HAD OF

Messrs Poole and Harding Carnarvon; Mr Shone Bangor;
Richard Jones Pontypool and Dolgelly

1828

Price One Shilling

Bl. from Kyrle Glacier
2/

3159

f.

8

A
VOCABULARY

OF
FAMILIAR DIALOGUES

IN
English and Welsh,

CONTAINING
SUCH QUESTIONS AS MAY BE REQUISITE

TO
ENGLISH TRAVELLERS.

To which is added, a Sketch of the History of the Counties of Anglesey and Carnarvon in both Languages,

By WILLIAM WILLIAMS.

SECOND EDITION.

CARNARVON :

PRINTED AND PUBLISHED BY E. E. JONES,

AND MAY BE HAD OF

Messrs. Poole & Harding : W. Shone, Bangor : J. Jones, Bookbinder, Llanrwst : R. Roberts, Holyhead : E. Jones Llanerchymedd : J. Jones, Beaumaris : and all other Booksellers.

1829.

ГЛАВА

NATURAL SOUNDS OF THE LETTERS

IN THE

Welsh Alphabet.

-
- A** acuted, sounds as **A** in English *Man, Can*.
B as in the English *Book, Bake, Break*.
C as in the English *Can, Cane, Come*; never as in *Cistern*?
Ch as **X** in the Greek, and being a radical is ever attended with *w*.
D as in the English *Day, Door, Deep*.
Dd as **Th** in the English *This, Thou, Though*.
E acuted as **E** in the English *Men, Ten*; circumflexed as **Ea** in *Bear, Fear, Tear*.
F as **V** in the English *Have, Glove, Love*.
Ff as **F** in the English *Foul, Fish, Fome*.
G as **G** in the English *Get, Gone, Greet*.
Ng as **Ng** in the English *Long, Thong, Strong*.
H as **H** in the English *Hand, Hind*. Note, that some had rather call this an Auxiliary than a Letter, because it serves only to aspirate the foregoing Consonants as *Ch, Ph, Th*, or the following vowels as *Ha, He, &c.*
I as **Ee** in the English *Beer, Deer*: or as **Ea** in *Clear*.
L as **L** in the English *Law, Love, Low*.
Ll has a sound peculiar to the Welsh only, and is pronounced by fixing the tip of the tongue to the roof of the mouth, and breathing forcibly through the jaw teeth, as if written in English *Llh*.
M as **M** in English *Man, Crumb*.
N as **N** in the English *None, Can*.
O acuted as **O** in *Gone*, circumflexed as **O** in *Bone*.
P as **P** in the English *People, Plausible*.
Ph as **Ph** in the Greek, or **F** in the English *Fool*.
R as **R** in the English *Ramble, Rich*.
S as **S** in the English *Sight, Such*.
T as **T** in the English *Hat, Fat Touch*.
Tb as **Th** in the English *Thick Thought Mouth*.
U as **I** in the English *This*; if circumflexed as **ee** in *Screen Green Between*.

W as **O** in the English *To, Who*; if circumflexed, as *oo* in *Boon Spoon*.
Y in the penultima, antepenultima, &c. as **U** in the English *Further, sturdy*, or as **I** in *third*; in the ultima or monosyllables as **I** in the English *thin, skin*, (except these monosyllables *Y Ydd Ym Yu Yr Ys Fy Dy Myn*, which sound *Y* as in penultima;) and if circumflexed as *ee* in English *Meek, Seek*. The constant sound of *Y* in the penultima, &c. and its ordinary sound in the ultima are both exemplified in those English words *Sundry Lundry*.

The sounds of the LETTERS must be considered as the perfect standard of the pronounciation of the Welsh language. Therefore a correct knowledge of the powers of its Alphabet is all that is requisite for enabling any one to read it; and this is an advantage that probably is to be found in but few other tongues.

WELSH ALPHABET.

**A B C Ch D Dd E F Ff G Ng H I L Ll M N O
P Ph R S T Th U W Y.**

VOCABULARY.

<i>Numbers</i>	<i>Rhif</i>	<i>Numbers</i>	<i>Rhif</i>
One	Un	Six	Chwech
Two	Dau	Seven	Saith
Three	Tri	Eight	Wyth
Four	Pedwar	Nine	Naw
Five	Pump	Ten	Deg
Eleven		Un-ar-ddeg	
Twelve		Deuddeg	
Thirteen		Tri-ar-ddeg	
Fourteen		Pedwar-ar-ddeg	
Fifteen		Pymtheg	
Sixteen		Un-ar-bymtheg	
Seventeen		Dau-ar-bymtheg	
Eighteen		Tri-ar-bymtheg	
Nineteen		Pedwar-ar-bymtheg	
Twenty		Ugain	
Thirty		Deg-ar-hugain	
Forty		Deugain	
Fifty		Deg-a-deugain	
Sixty		Tri-ugain	
Seventy		Deg-a-thri-ugain	
Eighty		Pedwar-ugain	
Ninety		Pedwar-ugain-a-deg	
Hundred		Cant	
Thousand		Mil	
Two		<i>Feminine</i>	
Three		Dwy	
Four		Tair	
		Pedair	

First	Cyntaf	Sixth	Chwechfed
Second	Ail	Seventh	Seithfed
Third	Trydydd	Eighth	Wythfed
Fourth	Pedwerydd	Ninth	Nawfed
Fifth	Pumfed	Tenth	Degfed
One eighth		Un wythfed	
Quarter		Chwarter	
Half		Haner	
Three quarters		Tri chwarter	

<i>Time</i>	<i>Amser</i>	<i>Time</i>	<i>Amser</i>
Second	Ailiad	Week	Wythnos
Minute	Munud	Month	Mis
Hour	Awr	Year	Blwyddyn
Day	Dydd	Century	Canrif

Days of the Week

Sunday

Monday

Tuesday

Wednesday

Thursday

Friday

Saturday

Dyddiau yr Wythnos

Dydd Sul

Dydd Llun

Dydd Mawrth

Dydd Mercher

Dydd Iau

Dydd Gwener

Dydd Sadwrn

Months of the Year

January July

February August

March September

April October

May November

June December

Misoddy flwyddyn

Ionawr Gorphenaf

Chwefror Awst

Mawrth Medi

Ebrill Hydref

Mai Tachwedd

Mehefin Rhagfyr

Good	Da
Morning	Bore
How	Pa fodd
Afternoon	Prydnawn
To hope	Gobeithio

Thunder	Taran
To thunder	Taranu
Wish	Dymuno
At home	Gartref
A man	Dyn

Well	Iach	You two	Eich dau
Very	iawn	To be	Bod
To thank	Diolch	Being	Yn bod
Better	Gwell	I am	Wyf, ydwyf
To day	Heddyw	You are	Wyt, ydwyt
Much	Llawer	He is	Y mae
To think	Meddwl	We are	Y'm, ydym
Rain	Gwlaw	Ye are	Y'ch, ydych
To resemble	Tebygu	They are	Y'nt, ydynt

Good morning; how do you do?	Bore da; Pa fodd yr ydych?
Good afternoon, I hope you are well	Prydnawn da; gobeithio eich bod yn iach
Very well thank you	Yn dda iawn, diolch i chwi
Good evening; I hope you are better	Prydnawn da; gobeithio eich bod yn well
Do you think it will rain to-day?	A ydych yn meddwl y gwlawia heddyw?
It looks like thunder	Mae'n debyg i daranau
Good bye: I wish you well	Ffarwel; dymunaf yn dda i chwi
Is the man at home	A ydyw y dyn gartref
He is eating his dinner	Y mae'n bwyta ei gimlaw
Where is he going this afternoon	I ba le mae ef yn myned heddyw brydnawn
To the funeral of a near neighbour	I gladdedigiaeth cymmydog agos
What time will he return	Pa amser y daw yn ol

A question	Gofyniad	To take	Cymmeryd
An answer	Attebiad	A carriage	Cerbyd
To lead	Arwain	Hilly	Mynyddig
Easy	Hawdd	A house	Tŷ
A Road	Ffordd	A public house	Tŷ tafarn
To find	Cael	A River	Afon
Right hand	Llaw ddeheu	A Brook	Nant
Left hand	Llaw aswy		

It must be	Rhaid	To fish	Pysgota
A Stream	Ffrwd	A fish	Pysgodyn
A lake	Llyn	A Trou	Brithyll
A pool	Pwll	Many	Llawer

Which is the way that leads to Snowdon?	Pwy ffordd sydd yn arwain i'r Wyddfa?
The right hand road—the left hand road	Y ffordd llaw ddeheu—y ffordd llaw aswy
Is it easy to follow it?	A ydyw yn hawdd ei dilyn?
Yes; you must take the second turn to the right hand—to the left hand	Ydyw; rhaid i chwi gymmeryd yr ail dro ar y llaw ddeheu—ar y llaw aswy
How far is it?	Pa mor bell yw?
Ten miles—a mile and a half	Deg milldir—milldir a hanner
Is the road good for a carriage?	A ydyw'r ffordd yn dda i gerbyd?
It is rather hilly—steep	Mae'n dra mynyddig—serth
Is there a public house there?	A oes tŷ tafarn yno?
Yes at Llanberis	Oes, yn Llanberis
What river is this? May I fish; are there large fishes?	Pa afon yw hon? A allaf fi bysgotta; oes pysgod mawr yma?

A Bridge	Pont	A rock	Craig
A ford	Rhyd	To call	Galw
A ferry	Porth	Welsh	Cymraeg
A cottage	Caban	A name	Enw
A farm	Tyddyn	A place	Lle
A barn	Ysgubor	A town	Tref, tre'
A tree	Coeden	A village	Pentref
An Oak	Derwen	A church	Eglwys, llan
An Ash	Onen	Meaning	Ystyr
A mountain	Mynydd	A path	Llwybr
A hill	Bryn, cefn	Through	Trwy

A footpath	Llwybr troed	Word	Gair
A field	Cae	Stony	Carregog
A stile	Camfa	Boggy	Corzog
A gate	Adwy	To enquire	Gofyu
A gap	Bwlch	Care	G ofal
To depart	Myned	Boggs	Corsydd
To turn	I droi	Open field	Maes
To follow	Dilyn	Common	Cyffredin
Sort	Math	A common	Rhos
To come	Dyfod	Under	Dan
To shew	Dangos	Over	Trosodd
Bad	Drwg	Call	Galw

What mountain is that	Pa fynydd yw hwnna
What do you call this in Welsh	Pa beth ydych yn galw hwn yn Gymraeg
What is the name of this place	Beth ydyw enw y lle hwn
What is the meaning of the word—	Beth yw ystyr y gair—
Is there any footpath through these fields	A oes llwybr troed trwy y caeau hyn
Yes; you may go over that stile or through the gate	Oes; chwi ellwch fyn'd dros y gamfa acw, neu trwy yr adwy

What sort of a road have I?	Pa fath ffordd sydd genyf
Is it pretty good	A yw yn weddol dda
The road is very good —very bad	Mae'r ffordd yn dda iawn —ddrwg iawn
Where must I turn	P'le rhaid i mi droi
About a mile from here. I will come and shew you	O ddeutu milltir oddi yma. Mi ddeuaf i'ch dangos
Ask at the first house you come to	Gofynwch yn y tŷ cyntaf a ddeloch atto
Take care child—get out of the way	Cymmer ofal blyntyn —dos allan o'r ffordd

To live	I fyw	On me	Arnaf
From	what O ba le	Want	Eisiau
place		Nearest	Nesaf
Bell	Cloch	Right	Iawn
A minute	Munud	To do	Gwneuthur
Yet	Etto	To seek, or	Ceisio, neu
Early	Yn gynnar	look for	chwilio am
Aman	Dyn	Early	Cynnar
A gentleman	Gwr bonheddig	Late	Hwyr

What is the name of that castle, who lives there	Beth yw enw y castell ac-cw pwy sydd yn byw yno
What is the name of the Gentleman who lives there	Beth yw enw y gwr bonheddig sydd yn byw yno
Where have you come from	O ba le y daethoch
Where do you want to go	I ba le sydd arnoch eisiau myned
To go to town	I fyned i'r dref

What is the name of the town	Beth yw enw y dref
Conway	Conwy
Which is the road towards Bangor	Pa un yw'r ffordd tu a Bangor
The easiest road is the new one that winds along the sea shore—keep to the right hand	Y ffordd esmwythaf yw'r un newydd sy'n dirwyn gydâ glan y môr—cedwch ar y llaw ddehau
How old is the castle	Beth yw oed y castell
How many miles are there to Bangor	Pa sawl milldir sydd i Bangor
Are there any villages on the road	A oes unrwy bentrefydd ar y ffordd
There are two	Y mae dwy
What o'clock is it	Beth o'r gloch ydyw
It is a quarter to twelve	Y mae mewn chwarter i
—ten minutes to nine	ddeuddeg—deg munud i
—it is past five	naw—mae wedi pump

Six in the morning—it is growing late
 It is early yet
 Is there much travelling on this road
 Are there any great works about here
 There are about one thousand five hundred men raising slates from yonder hill
 From whence they are carried to, and exported from Bangor in Ships

Chewch yn y bore —mae hi'n tynu'n hwyr
 Mae yn gynar etto
 A oes llawer o deithio ar y ffordd yma
 A oes nnrhyw weithydd mawrion oddentu yma
 Y mae y'ng hylch un mil pum' cant oddynion yn codi llechau o'r bryn accw
 O bale y maent yn cael eu cario i, a'u cludo o Fangor mewn llongau

Ostler Marchwr
 neu ostler
 To give Rhoddi
 A horse Ceffyl
 Hay Gwair
 Oats Ceirch
 Beans Ffa
 Water Dwfr
 Straw Gwellt
 To shoe Pedoli
 To bleed Gwaedu
 Blacksmith Gof
 A surgeon Llawfeddyg
 A Farier Meddyg ani-feiliaid
 A wheelwright Olwynwr
 To tell Dweud

To have Cael
 Somebody Rhyw un
 With Gydâ
 Something Rhywbeth
 Dinner Ciniaw
 Breakfast Boreufwyd
 Supper Swpper
 Cheese Caws
 Bread and cheese Bara a chaws
 Flesh Cig
 Beef Cig eidion
 Mutton Cig maharen
 Eggs Wyau
 Veal Cig llo
 Milk Llaeth
 Butter Ymenyn
 Time Amser

Where is the ostler
 I will thank you to give my horse some hay---Oats

B'le mae'r marchwr
 Mi ddiolchaf i chwi os rhoddwch beth gwair i'm ceffyl—ceirch

My horse wants shoeing	Mae eisiau pedoli ar fy ngheffyl
Is there a blacksmith near	A oes gof yn agos
Tell him to come here	Dywedwch wrtho am ddy- fod yma
Shew me where he lives	Dangoswch i mi pa le mae yn byw
I want somebody to carry this to—	Mae arnaf eisiau rhywun i gario hwn i
Have you any thing for dinner	A oes gennyh rhyw beth i giniaw
We have beef, mutton, eggs and bacon	Mae gydâ ni gig eidion, cig maharen, wyau, a chig moch
Have you any milk butter or whey	A oes gennyh laeth, 'me- nyn neu faidd
I will thank you for some bread and cheese	Mi ddiolchaf i chwi am beth bara a chaws
At what time does the coach that goes to— come by here	Pwy amser y mae y cerbyd- sydd yn myned i— yn dyfod heibio yma
At four in the morning	Am bedwar yn y boreu
That will be too early for me by at least two hours	Bydd hynny yn rhy foreu i mi o ddwy awr o leiaf
Have you any good ale	A oes gennyh gwrw da
Make me a glass of hot brandy and water	Gwnewch i mi wydraid o frandi a dwfr yn dwym
What have I to pay	Beth sydd arnaf fi i dalu
Half a crown	Haner coron
Can you give me change for a pound	A ellwch chwi roi newld i mi am bunt
What is the price of this	Beth yw pris hwn
Who can I get to wash my linen	Pwy gaf i olchi fy lliniau
I shall return to dinner	Mi ddof 'nol i giniaw
What shall I give you to go to—to carry this	Beth gaf fi roi i chwi am fyned i—i gario hwn
Make haste back	Gwnewch frys yn ol

Tell the man to saddle my horse and bring it out
 Dywedwch wrth y dyn
 am gyfrwyo fy ngheffyl
 a dod ag ef allan

Country	Gwlad	Tomorrow	Y foru
Week	Wythnos	Live	Byw
I will take	Cymmeraf	Middle	Canol
Ready	Farod	Hunting	Hela
By, against	Erbyn	A Fox	Llwynog
About	Oddeutu	Drive	Gyru
Swine	Moch	Cart	Trol
Home	Adref	Turnips	Maip
To raise	Codi	Night	Nos

Of who can I borrow a horse to go to the country
 —does hire horses
 Gan bwy y caf fenthyg ceffyl i fyned i'r wlad, mae
 —yn llogi ceffylau

How much a day must I pay for the hire of a horse
 Pa faint yn y dydd fydd raid i mi dalu am fenthyg ceffyl

I shall want it for a week
 Fe fydd arnaf ei eisiau am wythnos

I will take the greatest care with it
 Cymmeraf y gofal mwyaf gydâg ef

I must have six shillings per day
 Rhaid i mi gael chwe' swllt y dydd

Get it ready by five o'clock to-morrow morning
 Ceisiwch ef yn barod erbyn pump o'r gloch y boreu foru

What is the name of this river
 Beth yw enw yr afon hon

Where does it come from
 O ba le mae hi'n dyfod

Who lives in the great house I see in the midst of yonder trees
 Pwy sydd yn byw yn y tŷ mawr a welaf yn nghanol y coed accw

Who owns these hounds
 Pwy biau'r cwn hela yma

Are there foxes about these parts
 A oes llwynogod oddeutu y cyrau hyn

Where are they driving these pigs to	I ba le y maent yn gyru y moch yma
What have you in the cart	Beth sydd gennych yn y drol
Have you a great way to go home	Oes llawer o ffordd i chwi fyned adref
What is the name of yon- der mountain	Beth yw enw y mynydd aecw
What are the people doing in the field	Beth mae'r bobl yn wneud yn y cae
Raising turnips	Yn codi maip
It is getting late	Mae yn myned yn hwyr
Is there a public house near	Oes tafarn yn agos
Good night to you	Nos dda i chwi

A bed	Gwely	A pint	Peint
A fire	Tân	A bottle	Pottel
A candle	Canwyll	Change	Newid
To eat	Bwyta	A shilling	Swllt
With	Gydâ	To wash	Golchi
Ale	Cwrw	Linen	Lliain
A glassful	Gwýdraid	Up	I fynu
To bring	Dwyn, cyrchu	Out	Allan

Can I have a bed here	A allaf fi gael gwely yma
Take the horse to the stable	Cymmerwch y ceffyl i'r 'stabl
What can I have for supper	Beth a allaf gael i'm swp- per
Have you a fowl ready	Oes gennych giw iâr yn barod
Can I get any river fish	A allaf gael rhai pysgod afon
I will have eggs and bacon	Mynaf gig moch ag wyau
What have you to drink	Beth sydd genych i'w yfed
Give me a pint of port wine	Rhoddwch i mi beint o win coch

What is the name of the next place on my road	Beth yw enw y lle nesaf ar fy ffordd
Will you have any thing to drink	A fynwch chwi rywbeth i'w yfed
If you please	Os gwelwch yn dda
Bring a quart of the best ale	Deuwch a chwart o'r cwrw goreu
Does the horse get well looked after	Ydyw'r ceffyl yn cael edrych yn dda ar ei ol
Give him some Oats and water	Rhoddwch beth ceirch a dwfr iddo
I will go to bed	Myfi a âf i'm gwely
I shall want to be up early	Fe fydd arnaf eisiau codi yn foreu
Do call me at-----o'clock	Gwnewch alw arnaf am—o'r gloch
Shew me the room where I am to sleep	Dangoswch i mi yr ystafell lle yr wyf i gysgu
I will be back at noon— (mid-day)	Myfi a fyddaf yn ol am hanner y dydd
Make dinner ready by— o'clock	Gwnewch giniaw yn barod erbyn—o'r gloch
I want a man to shew me the quarries and mines which are about this place	Mae arnaf eisiau dyn i ddangos y chwarelau a'r mwn-gloddfeydd sydd o ddeutu y lle hwn.
How much must I pay him	Pa faint fydd raid i mi dalu iddo
Tell him I shall want him early in the afternoon	Dywedwch wrtho y bydd arnaf ei eisiau yn gynnar yn y prydawn

A guide Arweinydd
A head or top Pen
A pony Merlyn
A waterfall Rhaiadr
Near Agos
To see Gweled

To return, to come back Dychwelyd neu dyfod yn ol
Saddle Cyfrwy
I shall be able Byddaf yn alluog

A room, a Ystafell
chamber

To sleep Cysgu
Parlour Parlwr

I intend going to the top of
Snowdon to morrow,
can I get a guide

Yr ydwyf yn bwriadu my-
ned i ben y Wyddfa y
foru, a allaf fi gael ar-
weinydd

Yes; when will you be
pleased to srt

Gellwch; pa bryd yr ew-
yllysiech gychwyn

I would be there at sunrise

Mi a fynwn fod yno ar
godiad haul

Do you think it will be a
clear night

A ydych yn meddwl y bydd
yn noswaith glir

It does not look likely to be
so at present; but looks
likely enough to clear on
the break of day

Nid ydyw yn edrych yn de-
byg i fod felly yn bresen-
nol; ond y mae yn edrych
yn ddigon tebyg i glirio
ar y wawr-ddydd

Would it be better for me
to take a great coat

A fyddai yn well i mi gym-
meryd côb

Yes; because it is very
cold on the mountain the
finest nights in summer

Bydd; canys y mae yn bur
oer ar y mynydd y nos-
weithiau teccaf yn yr haf

What other things will be
necessary to take along
with me

Pa bethau eraill a fydd yn
angenrheidiol i'w cym-
meryd gydâ mi

Some eatables, and also a
little spirituous liquors

Peth bwyd, ac ychydig
poethlynoedd, (licwer)

Will you lend me some-
thing to carry them

Wnewch chwi roi benthyg
rhyw beth i'w cario hwy

How near the top of the
mountain can I go on
horseback

Pa cyn agosed i ben y myn-
ydd y gallaf fyn'd ar gefn
ceffyl

Within about a half mile,
or, perhaps less

O fewn oddeutu haner mill-
dir, neu, fe allai, lai

Can I get a pony here?
my horse is too heavy

Allaf fi gael merlyn yma?
mae fy ngheffyl yn rhy
drwm

You may ; they are much better to ascend the mountain	Gallwch ; y maent hwy yn llawer gwell i esgyn y mynydd
Can we see afar from its top	A allwn ni weled yn mhell o'i phen
You may especially if you have with you a good spy-glass	Gellir, yn enwedig os bydd gyda chwiysbien-ddrych dda
Is it very dark	A ydyw yn dywyll iawn
Now we will start	'Nawr ni a gychwynwn

To feel	Teimlo	The face	Yr wyneb.
Easier	Esmwythach	Eye	Llygad
No, nothing	Dim	The ear	Y glust
Rather	Yn hytrach	Cheek	Boch
Worse	Gwaeth	A tooth	Dant
Yesterday	Ddoe	Teeth	Dannedd
A little	Ychydig	Neck	Gwddf
Much	Llawer	Breast	Bron
Sleep	Cwsg	Arm	Braich
Cold	Oer	Stomach	Cylla
Very cold	Tra oer	Belly	Bol
Back	Cefn	Bowels	Ymysgaroedd
A foot	Troed	Side	Ochr
Feet	Traed	Knee	Penlin
To send	Danfôn	Leg	Coes
Pain	Dolur, poen	Shin	Crymog
Difficult	Anhawdd	Heel	Sawdl
To breathe	Anadlu	Heart	Calon
To cough	Pesychu	Weak	Gwan
The headache	Dolur y pen	To grow	Gwanhau
The forehead	Y talcen	weak	
The back of the head	Y gwegil	To take	Cymmeryd
		World	Byd

How do you feel to day
Are you easier

Pa fodd yr ydych yn teimlo
heddw A ydych yn es-
mwythach

I am much better to day	Yr wyf lawer gwell heddw, Mi ge's nos dda
I had a good night	Nid wyf ddim gwell Yr
I am no better I am rather worse than I was yesterday	wyf yn hytrach yn waeth nag oeddwn ddoe
I had but little sleep	Ni che's ond ychydig gysgu
I passed the whole night without sleep	Treuliais y nos i gyd heb gysgu
Does your back feel cold	A ydyw eich cefn yn teimlo yn oer
Have you seen the Doctor	A welsoch chwi'r Doctor (Meddyg)
You should go to him ; or send	Chwi ddylech fyned atto ; neu danfon am daue
What pain do you feel	Pwy boen ydych yn deimlo
Where do you feel the pain	Pa le yr ydych yn teimlo yr boen
I have much pain in my stomach (head &c)	Mae llawer o boen yn fy nghylla (pen &c)
I have a bad cough	Moe arnaf beswch drwg
I am sorry to find you in bed Ar you worse	Mae'n ddrwg genyf eich cael yn y gwely A ydych yn waeth
I am very weak	Yr wyf yn wan iawn

A wife	Gwraig	A little man	Dyn bychan
To meet	Cyfarfod	To drink	Yfed
A child	Plentyn	Little	Bychan neu fân
Children	Plant	Down	I lawr
Ill, poorly	Clâf	To swell	Chwyddo
To cry	Llefain	Around	Oddiamgylch
Always	Wastadol	To me	Attaf
To fail	Methu	To thee	Attat
To rest	I orphwys	To him	Atto
Thirsty	Sychedig	To us	Attom
A cold	Anwyd	To ye	Attoch
You must	Rhaid i chwi	To them	Attynt
To put	Gosod		

Good night How is your wife	Nosdaichwi Pafodd mae eich gwraig
Are all your children well	A ydyw eich plant oll yn iach
No ; my youngest child is very poorly	Na ; mae fy mhlentyn ieu-angaf yn glaf iawn
I am sorry to hear that How long has he been ill	Mae'n ddrwg genyf glywed hyny Pa hyd mae efe wedi bod yn glaf
Four days ; the baby is always crying	Pedwar diwrnod ; mae baban yn llefain yn wastadol
I will come and see the child to-morrow Mrs ---will come and see the child soon	Middof i wel'd y plentyn y foru Fe ddaw Mrs--- i wel'd y plentyn yn fuan
How is your husband	Pa fodd y mae eich gwr
He is pretty well thank you	Mae'n weddol diolch i chwi
Does he eat pretty well	A ydyw yn bwyta yn weddol
O no ! he eats scarcely any thing ; but is very thirsty all day	O nag yw ! nid yw yn bwyta braidd ddim ; ond mae'n sychedig trwy'r dydd
Where do you think the pain is	Pa le yr ydych chi yn meddwl mae'r boen
I fear it is a fever ; or the ague	Mae arnaf ofn mai twymyn ydyw : neu yr ddyrton
It is only a very bad cold	Nid yw ond anwyd drwg iawn
You must keep the child warm	Mae yn rhaid i chwi gadw y plentyn yn gynnes
Put his feet into warm water	Rhoddwch ei draed mewn dwfr claeaf
What is the matter with your boy	Beth sydd ar eich bachgen
He fell down, and hurt himself ; he broke his leg ---arm	Fe gwmpodd i lawr, a brifodd ei hun ; fe dorodd ei goes ---fraich

Let me see the place. It has swelled very much	Gadewch i mi weled y lle. Mae gwedi chwyddo llawer
The Doctor must see it. I will ask him to call	Mae'n rhaid i'r Doctor i'w gweled hi. Mi ofynaf iddo alw
If you come to me this af- ternoon, I will give you some medicine	Os deuwch attaf fi ypryd- nawn, mi roddaf i chwi beth cyffuriau.
This must be taken at night —the other in the morn- ing	Mae'n rhaid cymmeryd hwn yn y nos—a'r llall yn y boreu

What	Beth	Noise	Twrf
Village	Pentref	To hear	Clywed
Lake	Llyn	Nose or point	Trwyn
School	Ysgol	Before	O flaen
Children	Plant	To look	Edrych
Look	Edrych	Side	Ochr
After	Ar ol	Sheep	Defaid
Minister	Gweinidog	Others	Eraill
Parish	Plwyf	Cut	Tori
County, Shire	Swydd, Sîr	Turf	Mawn
Hill	Bryn	Fuel	Tanwydd
To lead	Arwain	Pits	Pyllau
Sea	Môr	Coal	Glo

What is the name of your village	Beth yw enw y pentref accw
Is this a school	Ai ysgol ydyw hon
Are there many children belonging to it	A oes llawer blant yn per- thyn iddi
Who looks after it	Pwy sydd yn edrych ar ei hol
Who is the minister of the parish	Pwy yw gweinidog y plwyf hwn
Is it a large parish	Ydyw ef yn blwyf mawr
In what county is it	Yn mha swydd y mae

Is there a highway over yonder hill	A oes ffordd fawr dros y bryn accw
Where does it lead to	I ba le mae hi'n arwain
To what place will I go, if I turn to the right hand	I ba le yr af os troaf ar y llaw ddeheu
To the sea shore near —	I lan y mor yn agos i —
What is the noise I hear	Beth ydyw y twrw a glyw- af
The noise of the waterfall on the next mountain	Twrw y rhaiadr ar y my- nydd nesaf
Shall I see it by going along the road	A gaffi ei weled wrth fynd ar hyd y ffordd
You shall after passing the the point you see before you on looking over the lake	Cewch, ar ol myned heibio y trwyn a welwch o'ch blaen wrth edrych tros y llyn
How long is the lake	Beth yw hyd y llyn
What are the people doing the other side of the water	Beth mae'r bobl yn ei wneud yr ochr draw i'r dwfr
Some of them are washing sheep, and the others are cutting turf	Mae rhai o honynt yn golchi defaid, a'r lleill yn tori mawn
What fuel is generally used in this district	Pa danwydd sy'n cael ei ar- fer yn gyffredin yn yr ardal hon
Wood and turf	Coed a mawn
Are there any coal-pits near	A oes rhai pyllau glo yn agos

Rain	Gwlaw	To read	Darllen
To cast	Bwrw	Happiness	Gwynfyd
To rain	Bwrw gwlaw	I ought	Dylwn
To snow	Bwrw eira	You ought	Dylit
The weather	Tywydd	He ought	Dylai
Fine	Teg	We ought	Dylem
Dry	Sych	Ye ought	Dylech
Wet	Gwlyb	They ought	Dylent

Wind	Gwynt	A week	Wythnos
Work	Gwaith	At home	Gartref
I shall or will be	Byddaf	Old	Hen
You shall, &c.	Byddi	Young	Ieuange
Grandchild	Wyr	To do good	Gwneuthur lles, da
To teach	Dysgu	I was	Oeddwn
To fail	Pallu	He was	Oedd
Too	Rhy	We were	Oeddym
		I have been	Bum

It rains all the day		Y mae'n gwlawio trwy'r dydd
Do you feel it cold		A ydych yn ei theimlo yn oer
Fine weather.	Stormy	Tywydd teg. Tywydd ys- tormus
Can you read		A ellwch chwi ddarllen
No		Na allaf
Your grandson can read very well, cannot he		Fe eill eich wŷr ddarllen yn bur dda, onid eill efe
O yes; he goes every Sun- day to the school		O gall? mae e'n myned i'r ysgol bob Sul
He used to go on week days but we want him at home now		Yr oedd yn awfer myned ddyddiau yr wythnos ond mae arnom ni ei eisiau gartref yn awr
Is he a good lad		A ydyw efe yn fachgen da
Very good; after he has done his work, and when his Father comes home at home at night he reads his Bible to us all		Daiawn; 'nol iddo ddibenu ei waith, a phan ddel ei dad adref y nos, mae efe yn darllen y Bibl i ni gyd
He teaches his Father to read; and it does me good to hear him read		Mae efe yn dysgu ei dad ddarllen; ac mae yn gwneud lles i mi eigliw- e'n darllen

He shall again go to school
in the next Spring
It is too cold to send him
in the Winter
Has he got books, and the
other things necessary
to take with him

Caiff eto fyned i'r ysgol yn
y Gwanwyn nesaf
Y mae yn rhy oer i'w yru
ef yn y Gauaf
A oes ganddo lyfran, a'r
pethau eraill angenrheid-
iol i'w cymmeryd gydag
ef

Brother Brawd
Sister Chwaer
To sit Eistedd
Idle Segur
Difficult Anhawdd

A city Dinas
A kingdom Teyrnas
A lesson Gwers
Age Oed
To-day Heddyw

How old are you
Have you been to school
before
Can you read. Can you
write
Can you read Welsh
No, Ma'am
Can you speak English
Yes, Sir, a little
What is your name
Have you a father and
mother
Where do you live; how
far is it from here
Where is your brother to
day
Come here, and read
You may sit down
You are a good boy
Do you come in the week

Beth yw eich oed chwi
A fuoch chwi yn yr ysgol
o'r blaen
A allwch chwi ddarllen
Allwch chwi 'sgrifenu
A allwch chwi ddarllen
Cymraeg
Na allaf Ma'am
A allwch chwi sariad Saes-
neg
Gallaf, Syr, ychydig
Beth yw eich enw
A oes genych chwi dad a
mam
P'le yr y'ch yn byw; pa
mor bell yw oddi yma
Pa le mae eich brawd
heddyw
Dewch yma, a darllenwch
Gellwch eistedd i lawr
Yr ydych yn fachgen da
A ydych yn dyfod yn yr
wythnos

What book is that	Pa lyfr yw hwna
Bring me a Welsh Testament	Dawch a Thestament Cymraeg i mi
He is an idle boy	Bachgen segurlyd yw efo
She is a naughty girl	Merch ddrwg yw hi
This is too difficult for you	Ymae hwn yn rhy anhawdd i chwi
Go on here	Ewch y'mlaen yma
Do you understand me	A ydych yn fy neall i
Speak louder—I cannot here you	Siaradwch yn uwch-----ni allaf eich clywed chwi
What is the English word for 'Dinas'	Beth yw'r gair Saesneg am 'Dinas'
What is the Welsh for 'Kingdom'	Beth yw'r Cymraeg am 'Kingdom'
What do you want	Beth sydd arnoch eisiau
Come here	Dewch yma
Go away	Ewch ymaith
Learn your lesson	Dysgwch eich gwers
Write Read	Ysgrifewch Darllenwch
What do you say	Beth ydych yn eiddwydyd
Do you know your lesson	A wyddech chwi eich gwers

Open	Agor	Door	Drws
Shut	Cau	Window	Ffenestr
Light	Goleu	Candle	Canwyll
Candlestick	Canwyllern	A chair	Cadair
Sit	Eistedd	Enough	Digon
Bench	Maingc	Quarter	Pegaid
Cheese	Caws	Butter	Ymenyn
Halfpenny	Dimeu	Pound (£)	Pwys
A goose	Gwydd	Duck	Hwyald
To buy	Prynu	Woolen-cloth	Brethyn
Flannel	Gwlanen	High	Uchel
Linen cloth	Lliain	A yard	Llathen
Price	Pris		

Open the door	Agorwch y drws
Shut the window	Cauwch y ffenestr
Light the candle	Goleuwch y ganwyll
Where is the candlestick	Ple mae'r canwyllbren
Put the table in its place	Rhowch y bwrdd yn ei le
Take chairs and sit you down	Cymmerwch gadeiriau ac eisteddwch i lawr
There are not enough of chairs in the house	Nid oes digon o gadeiriau yn y tŷ
Look for benches	Chwiliwch am feingciau
Have you been to town to-day	A fuoch chwi yn y dref heddyw
Was there a large market	Oedd yno farchnad fawr
How did cattle sell	Pa fodd 'roedd anifeiliaid yn gwerthu
How much a quarter was the wheat. Barley. Oats. Beans. Pease	Pa faint y pêg oedd y gwennith. Haidd. Ceirch. Ffa. Pŷs
Does the cheese and butter rise or fall	Ydyw'r caws a'r ymenyn yn codi neu ostwng
The butter has raised about a halfpenny per pound, and cheese——per hundred	Mae'r ymenyn wedi codi oddeutu dimeu yn y pwys a'r caws——y cant
What did they ask for a fat goose	Beth oeddynt yn ei ofyn am ŵydd dew
How did the ducks sell	Sut 'roedd yr hwyaid yn gwerthu
I bought a few yards of flannel cheap	Mi a brynais ychydig latheni o wlanen yn rhad
Woollen cloths were of very high price	Yr oedd brethynau yn uchel iawn eu pris
There was plenty of cloth (linen)	Yr oedd yno ddigon o liain
What news is there	Pa newyddion sydd
What news have you got to tell us	Pa newyddion sydd genych i ddweud wrthym

Is there no news
There is a talk of war
It is reported that the king
of——has declared war
against England

I have heard it; but I be-
lieve nothing of it

Whom have you that news
from

I have it from good hands
False reports are sometimes
spread

Do'nt you know that some
of the newspaper writers
are paid for telling us
falsehoods

It is said so; but let us talk
of something else for I
do'nt concern myself
much with state affairs

Do you know that Mr.——
is dead

What did he die of
Has he been long sick
He has kept his bed but
four days

His wife is then a widow
She wo'nt remain so long
She will marry again
She is young and hand-
some yet

I have heard to day that
—— is married to ——

Miss B. is married
Whom has she married
She has married a rich
merchant

A oes dim newyddion
Mae siarad am ryfel
Yr ydys yn dweud bod bre-
nin ——wedi cyhoeddi
rhyfel yn erbyn Lloegr

Miglywais hynny; ond nid
wyf yn credu dim o hono

Oddiwrth bwy cawsoch y
newydd yna

Mi a'i cefais o ddwyllaw da
Mae anwireddau yn cael eu
taenu weithiau

Oni wyddoch bod rhai o
'sgrifenwyr y papurau ne-
wyddion yn cael tâl am
ddywedyd anwireddau
wrthym

Dywedir hynny; ond gade
wech i ni siarad am ryw
beth arall, am nad wyf yn
ymmyrru llawer â mat-
terion y llywodraeth

A wyddoch chwi fod Mr.
—— wedi marw

Beth y bu efe farw o hono
A fu efe yn hir yn afiach
Ni chadwodd ei wely ond
pedwar diwrnod

Ei wraig ynte sy weddw
Ni pharha yn hir felly
Hi a brioda etto

Mae hi yn ieuango a hardd
etto

Mi a glywais heddyw fod
——wedi priodi ——

Mae Miss B. wedi priodi
Pwy briododd hi
Hi briododd farsiantwr cyf-
oethog

What fortune had he with her	Pwy waddol gafodd efe gydâ hi
Ten thousand pounds	Deng mil o bunau
He deserves it; he is a very clever man	Mae'n ei haeddu; mae yn ddyn hardd iawn
And it will in all likelihood be a couple well match- ed	Ac hwy fyddant wrth bob tebygoliaeth yn bâr wedi ieuo yn dda
I'll tell you some other news	Dywedaf wrthy ch ryw newyddion eraill
Your friend Mr. S----- pays his addresses to his cousin	Eich cyfaill Mr. S—s'yn talu ei gyfarechiadau i'w gefnithr
Have you heard it	A glywsoch am hyny
Yes, I have; and that he has courted her for some time past	Do: a'i fod yn ei charu er ys cryn amser yn ol
She is a sprightly and good humoured girl	Mae hi yn lodes fywiog ac o dymherau da
She is very well educated	Mae hi wedi cael dysgeid- iaeth dda
She is a lovely girl	Mae hi'n ferch gariadus
She is a very agreeable and deserving young lady	Mae hi'n foneddiges dra boddhaol a haeddianol
She is nether proud nor passionate	Nid yw hi nac yn falch nac yn ogydwyllt
Has she got a fortune	A oes ganddi gynhysgaeth
She is very witty	Mae hi'n bur synhwyrol
She is a rich heiress	Mae hi'n aeres gyfoethog
Has she many admirers	Oes ganddi lawer o gariadau
I leave you to judge that: but I wish your friend may succeed	Gadawaf i chwi farnu hyny ond dymunwn i'ch cyfaill lwyddo
You have got a fine snuff- box	Mae genych snuff box hardd
What snuff do you take	Pa snuff ydych yn gym- meryd
Rapee	Rapee

Do you take any Sir, or
Ma'am

Will you give me leave to
take a pinch

Sir, you are very welcome

What season do you like
best

I like the winter better than
summer

For my part I think winter
is the most dismal season
in the year

In winter every thing lan-
guishes, and the days are
very tedious

It is true, if you are not
fond of reading

In summer, one finds every
where pleasing walks

What do you say of autumn

It is, in my opinion, the
most pleasant of all the
seasons

It is neither too hot nor
too cold

The air is temperate

The beginning of the spring
and the latter end of
autumn, are generally
cold

In the spring, nature seems
to revive

The earth is adorned with
beautiful plants

A ydych yn cymmeryd peth
Syr, neu Ma'am

A roddwch i mi gennad i
gymmeryd pinch

Syr, mae i chwi lawer o
groeso

Pa dymhor ydych yn ddewis
oreu

Mae yn well gennyf fi y
gauaf na'r haf

O'm rhan i, yr wyf yn
meddwl mai y gauaf yw
y tymor mwyaf anhyfryd
yn y flwyddyn

Yn y gauaf mae pob peth
yn gwywo, a'r dyddiau
sydd yn flin iawn

Mae'n wir, os nad ydych
yn hoff o ddarllen

Yn yr haf, mae pob man yn
rhodfa foddhaol i un

Beth ydych yn ddweud am
y cynhauaf

Y mae, yn fy nghy i, y
mwyaf hyfryd o'r holl
dymhorau

Nid yw nac yn rhy wresog,
nac yn rhy oer

Mae'r awyr yn dymherus

Mae dechreu y gwanwyn a
diwedd y cynheuf, yn
gyffredin yn oer

Yn y gwanwyn, mae natur
yn ymddangos yn adfywio

Mae'r ddaear wedi ei
haddurno a phlanhigion
heirdd

The trees are deck'd with leaves and blossoms	Mae'r coedydd wedi eu trwsio â dail a blodau
In short, the country looks delightful in this season	Yn fyr, mae'r wlad yn edrych yn hyfryd yn y tymor hwn
Nothing is forward	Nid oes dim yn gynar
The season is very backward	Mae y tymor yn ddiweddar iawn
We shall have a dry or wet summer	Ni gawn haf sych neu wlyb
Harvest time draws near	Mae'r cynhaaf yn nesu
They are making hay about London already	Maent yn cyweirio gwair eisioes yn agos i Lundain
The crop will be very plen- tiful	Ffe fydd y cnwd yn helaeth iawn
All the trees are full of fruit	Mae'r coed i gyd yn llawn ffrwythau
The rain has laid the corn	Mae'r gwlaw wedi taro yr ydau i lawr
The Summer is gone	Mae'r haf wedi myned heibio
It is cold already	Mae'n oer yn barod
The winter draws near	Mae'r gauaf yn agoshau
The mornings and evenings are cold	Mae'r boreuau a'r pryd- nhawnau yn oer
It is even cool in the mid- dle of the day	Mae hyd yn oed yn oer yn nghanol y dydd
Fire begins to be very com- fortable	Mae tân yn dechreu dyfod yn gysurus
The weather is brisk	Mae'r tywydd yn fwywiog
The days are very much shortened	Mae'r dyddiau wedi byrhau llawer
'Tis no longer daylight at four o'clock	Nid yw mwyach yn ddydd am bedwar o'r gloch
Winter begins early	Mae'r gauaf yn dechreu yn gynar
This is very cold or very sharp weather	Mae hwn yn dywydd oer neu lym iawn

It is colder now that it was last winter	Mae'n oerach yn awr nag oedd y gauaf diweddaf
Do you remember the great frost	A ydych yn cofio y rhew mawr
I never saw so cold a winter	Ni welais erioed auaf mor oer
It is no more cold The days begin to lengthen	Nid yw bellach yn oer Mae'r dyddiau yn dechreu ymestyn

WALES.

Question. What are the situation and extent of Wales?

Answer. The principal-ity of Wales, situated to the west of England, is about 150 miles in length from north to south, and from 50 to 80 miles in breadth from west to east. It contains about 5,200,000 square acres of which more than a fourth part is waste.

Q. How is Wales divided?

A. Wales is divided into two great portions, called North Wales and South Wales, and these are subdivided into twelve counties each portion comprehending six.

Q. Name the counties of North Wales.

A. The counties of North Wales are Anglesea, Caer-

CYMRU.

Gofyniad. Beth yw sefyllfa a maint Cymru?

Attebiad. Tywysogaeth Cymru sydd a'i sefyllfa i'r gorllewin o Loegr; yng hylch 150 filltiroedd o hyd, o'r Gogledd i'r Deheu; ac o 50 i 80 milltir o led, o'r Gorllewin i'r Dwyrain. Y mae yn cynnwys oddeutu 5,200,000 o erwau ysgwar o ba nifer mae mwy na'r 4ydd ran yn dir gwyllt.

G. Pa fodd y rhenir Cymru.

A. Rhenir Cymru yn ddyw ran bennodol, a elwir Gogledd a Deheubarth Cymru; ac adrenir y cyfan yn 12 swydd, 6 i bob un o'r ddwy ran.

G. Fywch swyddau Gogledd Cymru?

A. Swyddau Gogledd Cymru ydynt, Môn, Caer-

narvon, Denbigh, Flint, Merioneth, and Montgomery.

Q. Enumerate those of South Wales.

A. Those of South Wales are Brecknock, Caermarthen, Cardigan, Glamorgan, Pembroke and Radnor

Q. Enumerate its judicial divisions.

A. Wales is divided into four circuits, viz. the northern, the South-Eastern, and South-Western: the first includes the counties of Chester, Flint, Denbigh, and Montgomery; the second those of Anglesea, Caernarvon, and Merioneth; the third, Radnor, Brecon, and Glamorgan; and the fourth Pembroke, Cardigan, and Caermarthen.

Q. What are its ecclesiastical divisions?

A. Wales is divided into four bishoprics, which are under the control of the Archbishop of York, viz. St. David's, Bangor, Llandaff, and St. Asaph's. These contain 751 parishes.

Q. Give some farther particulars.

A. Wales contains fifty eight market towns, and sends twenty four members to Parliament. In 1821 it

narvon, Dinbych, Callestr, Meirionvdd a Threfaldwyn.

G. Enwch y rhai yn Nheudir Cymru?

A. Rhai Deheubarth Cymru ydynt Brecheniog, Caerfyrddin, Aberteifi Morganwg Penfro a Maesyfed.

G. Enwch ei chylchdeithiau Cyfreithiol?

A. Rhenir Cymru yn bedwar Cylchdaith, sef Caerlleon yr ogledd, y ddeheu-ddwyreiniol, a'r ddeheu-orllewinol, y gyntaf sydd yn cynwys swyddi Caerlleon, Callestr, Dinbych a Trefaldwyn, yr ail, Môn, Arfon, a Meirion; y drydedd Maesyfed, Brecheniog, a Morganwg; a'r benwaredd, Penfro, Aberteifi a Chaerfyrddin.

G. Beth yw ei rhanladau Eglwysig?

A. Cymru a renir i bedair Esgobaeth, pa ra ydynt tan olygiaeth Archesgob Caerfrog, sef St. Dewi, Bangor, Llandaf a Llanelwy. Y rhai hyn sydd yn cynnwys 751 o blwyfydd.

G. Rhoddwch rai hysbysiadau ychwaneg?

A. Cymru a gynnwys 58 o drefydd marchnad, ac y mae yn anfon 24 o aelodau i'r Senedd. Yn y flwyddyn

supported a population of 717,438 persons the greatest proportion of whom are employed in agriculture

Q. Give a sketch of the history of Wales

A. When the Romans made a descent on Britain, they found Wales inhabited by the Ordovices and Silures whom they ultimately subdued. After their departure the Britons took refuge among the mountains of this country from their oppressors the Saxons, and defended these natural fortresses so bravely, that their enemies could make no permanent impression on them.

Q. What form of government did the Welsh adopt?

A. At first the country was divided amongst several petty chieftains who waged continual wars with each other, till, about A. D. 843, the whole principality came under the dominion of Roderic the Great.

Q. Did it continue united?

A. No; at his death it was divided amongst his three sons and called North Wales South Wales, and Powis

1821yr oedd yn cynnal pobl ogaeth o 717, 438; y rhan fwyaf o ba rai ydynt lafurwyr

G. Rhoddwch dalfyriad o hanes Cymru

A. Pandirioddy Rhufeiniaid yn Mrydain, cawsant Gymru wedi ei thrigiannu gan yr Ordovices a'r Silures pa rai yn y diwedd hwy a orchfygasant. Ar ol eu hymadawiad, y Brutaniaid a gymmerasant noddfa ym mysg mynyddoedd y wlad hon, rhag eu gorthrechwyr y Saeson, ac amddiffynasant y sefyllfaoedd naturiol hyn mor ddewr, fel nad allai eu gelynion wneuthur dim drwg-ffaith parhaus arnynt

G. Pa ffurf o lywodraeth a ddewisodd y Cymru?

A. Yn y dechreuad yr oedd y wlad gwde i ei rhanu ym mysg amryw fân lywiaidwyr neu bennaethiaid, pa rai oeddynt yn wastadol yn rhyfela â'u gilydd; nes y'ng hylch y flwyddyn 843, pan ddaeth yr holl dywysogaeth tan lywodraeth Rodri Fawr.

G. A barhaodd hi yn unol

A. Naddo; ar ei farwol-aeth rhannwyd hi rhwng ei dri mab, dan yr enwau Gogledd Cymru, Deheu

Land. After some time the last mentioned was subdued and divided between the conquerors.

Q. How long did Wales continue independent of England.

A. Until the Year 1285, when Llewellyn ap Gryffyth its last prince, fell in battle against Edward I. From this time Wales formed an appendage to the English crown: but it was not completely united to it till the time of Henry VIII. when it was placed under the government and laws of the superior state.

Q. What title of honour does Wales confer?

A. The title of Prince of Wales is borne by the eldest son of the King of Great Britain.

ANGLESEY.

Q. What is Anglesey?

A. Anglesey is an island separated from the mainland by a narrow arm of the sea called the Straits of Menai. It was known to the Romans by the name of Mona and was the scene of a most lamentable instance of outrage and cruelty in the destruction of the Druids.

Cymru, a Thir Powis. Yn mhen peth amser gorchfygwyd y rhan a enwyd ddiweddaf a rhanwyd hi rhwng y congwerwyr

G. Pa hyd yr arhosodd Cymru yn anymddibynol ar Loegr

A. Hyd y flwyddyn 1285 pan y syrthiodd Llewelyn ap Gruffudd, ei thywysog diweddaf, mewn brwydr yn erbyn Edward I. O'r pryd hyn yr oedd Cymru megis rhan o gorol Loegr, ond nid oedd wedi ei hollol uno â hi hyd amser Harri VIII, pan ei dodwyd tan lywodraeth a chyfreithiau Lloegr.

G. Pa enw o anrhydedd mae Cymru yn ei gyfrannu

A. Mab hynaf brenin Brydain Fawr a gaiff yr enw anrhydeddus Dywysog Cymry.

MON.

G. Beth ydyw Môn?

A. Môn sydd ynys wedi ei gwahaniaethu oddiwrth y cyfandir gan fraich gul o'r môr a elwir Afon Menai. Yr oedd hi yn adnabyddus i'r Rhufeiniaid wrth yr enw Mona, ac ynddi y bu un o'r galanasderau mwyaferchyll sef cyflafan y Derwyddon.

Q. Relate the particulars.

A. On the subjugation of Britain by the Romans, this island alone formed the ultimate asylum of the ministers of religion, and the warlike inhabitants determined to defend them to the last extremity. Accordingly on the arrival of Julius Agricola, he found the shores lined with armed men, and multitudes of Druids of both sexes prepared to encourage the combatants by their impressive ceremonies.

Q. What was the result?

A. The battle was obstinate and bloody, and rendered more terrible by the awful denunciations and execrations of the Druids, and the frantic fury of the women who rushed upon the Roman weapons with the courage of despair, doing considerable execution. But steady valour and discipline at length prevailed; the Britons were defeated and put to the sword, and the Druids were burnt alive in their own fires.

Q. What is the extent of Anglesey?

A. Anglesey extends from east to west about

G. Adroddwch yr amgylchiadau?

A. Ar orchfygiad y Britaniaid gan y Rhufeiniaid yr ynys hon yn unig oedd yn ffurfio penaf loches gweindogion crefydd a darfu i'r trigolion rhyfelgar benderfynu ei hamdiffyn hyd yr eithaf. Ar hyn, ar ddyfodiad Julius Agricola, efe a gafodd y glenydd yn llawn o bobl arfog, a lluoedd o Dderwyddon a benywod yn barod i gefnogi yr ymladdwyr trwy eu dull pwysig.

G. Beth oedd y canlyniad?

A. Bu y frwydr yn galed a gwaedlyd, ac yn fwy ofnadwy gan felldithion y derwyddon, a gwallgofus ymddygiad y benywod; pa rai a syrthiasant ar arfau y Rhufeiniaid gyda gwallgofrywdd, gan wneuthur mawr effaith. Ond gwroldeb a hyddysgrwydd o'r diwedd a lwyddodd; y Brutaniaid a orchfygwyd ac a roddwyd i'r cleddyf, a'r Derwyddon a losgwyd yn eu tânau eu hunain.

G. Beth yw maint Môn?

A. Mae Môn yn cyrhaedd o Ddwyrain i Orllewin yn

twenty-four miles, and from north to south eighteen; its circumference is about 76 miles, and its area 200,000 square acres. The population in 1821 was 45,063 persons.

Q. How is Anglesey divided?

A. Anglesey is divided into six hundreds, and seventyfour parishes, which contain four market towns, viz. Beaumaris, Amlwch, and Llanerchymedd.

Q. What is the general appearance of Anglesey?

A. Anglesey once covered with forests, is now almost destitute of wood, and presents a deary aspect; in general flat and uninteresting; the soil is however good, producing great quantities of corn, and feeding large herds of cattle.

Q. What are the chief natural productions of Anglesey?

A. Anglesey is celebrated for its rich copper and lead mines, for fuller's-earth, millstone, marble, &c.

Q. What is the state of the roads in this county?

A. The roads are generally good, but the mail-coach

ghylch 24 milltir, ac o Og-ledd i Ddeheu oddentu 18; ei hamgylchiad sydd agos i 76 milltir, ac yn cynnwys yn arwynebol yn nghylch 200,000 o acerau ysgwar. Ei thrigolion yn 1821 oedd- ynt 45,063.

G. Pa fodd yrhenir Môn?

A. Môn a renir yn 6 cantref, a 74 o blwyfydd pa rai ydynt yn cynwys 4 tref marchnad sef, Beaumaris, Newtwrch, Amlwch, a Llanerchymedd.

G. Beth yw golygiad cyffredinol Môn?

A. Môn, er ei bod unwaith gwedi yn agos ei gwynebu a choedydd, sydd yn awr heb braidd yr un ynddi, ac yn edrych megis gwastadfaes hyll; etto mae y tir yn dda, ac yn cynyrchu llawnder o ŷd, a phorthiant da anifeiliaid.

G. Pa bethau naturiol y mae hi yn benaf yn ei gynnal?

A. Môn sydd euwog am ei mwyngloddion gwerthfawr o gopr, meini melinau, mannor, &c.

G. Ym mha gyflwr mae y ffyrdd yn y swydd hon?

A. Mae y ffyrdd yn gyffredin yn dda, ond mae y

road across the island to Holyhead is particularly excellent.

Q. Has Anglesey any navigable rivers and canals?

A. No; it has several rivulets, the principle of which are the Gavenny, Alan, Fraw and Dulas, and many harbours and bays, extremely convenient for trade.

Q. What is the political importance of this island?

A. Anglesey sends two members to Parliament: one for the county (Earl of Uxbridge,) and one for Beaumaris Sir R. Williams, Bart.

Q. What title of honour does Anglesey confer?

A. Anglesey gives the title of Marquess to the Paget family.

Q. Describe Beaumaris.

A. Beaumaris, the county town, is finely situated on the south-east border of the island, 249 miles from London. It is in general well built, and has a large and strong castle, and a handsome church. The population in 1821 was 2,205 persons.

Q. By whom was the castle erected?

ffordd *post* ar draws yr ynys i Gaergybi yn dra-rhagorol o dda.

G. A oes unrhyw afonydd mordwyol neu ddyfrffosydd ym Môn?

A. Nag oes; y mae ynddi amryw ffrydiau, y penaf o pa rai ydynt y Gavenney, Alan, Ffraw, a Dulas, ac hefyd llawer o borthladdoedd cyfleus i fasnacha.

G. O ba bwys gwladol ydyw'r ynys hon?

A. Mae Môn yn gyru dau o aelodau i'r Senedd; un dros y swydd ac un am Beaumaris.

G. Pa enw o anrhydedd mae Môn yn gyfleu?

A. Mae yn rhoi titl Ardalydd i deulu y Paget.

G. Desgrifiwch Beaumaris?

A. Beaumaris, pen tref y swydd, sydd gwedi ei hadeiladu mewn lle prydferth ar yr ochr dde ddwyreiniol o'r ynys, 249 milltir o Lundain. Y mae, yn gyffredin, wedi ei hadeiladu yn dda, ac ynddi gastell mawr a chadarn, ac eglwys ardderchog. Ei phoblogaeth yn 1821 oedd 2,205 o bobl.

G. Pwy a adeiladodd y castell?

A. The castle was erected by Edward I, about the close of the thirteen century; though large and strong, the lowness of its site occasions it to appear inferior to those of Conway and Caernarvon, built by the same monarch, to keep the conquered Welsh in awe

Q. What important events are connected with this castle?

A. From the time of its erection to the civil wars of Charles I. nothing important took place: at that period it was garrisoned for the king, but in 1646 it surrendered to the Parliament's forces.

Q. Give some farther particulars of Beaumaris.

A. The town-hall is an elegant and commodious modern edifice, erected by Lord Bulkeley. The grammar-school and almshouses are respectable establishments.

Q. What is the government of Beaumaris?

A. Beaumaris is governed by a mayor, recorder, two bailiffs, twenty-four capital burgesses, and many inferior officers.

A. Fe adeiladwyd y castell gan Edward I, ynghylch diwedd y drydedd ganrif ar ddeg; er ei fod yn fawr a chadarn, mae ei sefyllfa isel yn aehos iddo ymddangos ynddistadlach narhai Conway a Chaernarfon a adeiladwyd gan yr un brenhin, er cadw y Cymru a oresgynwyd dan fraw.

G. Pwy ddamweiniau pwysig sydd wedi eu cysylltu a'r Castell hwn?

A. O amser ei adeiladaeth hyd frwydrau gwladol yn amser Charles I. ni chymmeroedd dim pwysig le; y pryd hyny yr oedd yn cael ei gadw i'r brenin, ond yn 1646 rhoddwyd ef i fynu i fyddinoedd y Senedd.

G. Rhoddwch rai hyspys iadau pennodol yn ychwaneg ynghylch Beaumaris?

A. Marchnadty y dref sydd yn hardd a chyfleus, wedi ei adeiladu gan y diweddar Arglwydd Bulkeley Yr Ysgoldy a'r Elusen dai ydynt sefydliadau parchus.

G. Pa fath Lywodraeth sydd ar Beaumaris?

A. Beaumaris a lywodraethir gan Faer, dau o Faeliaid, Cofladydd, 24 o fwrdeisiaid mawr, ac amryw is-swyddogion.

Q. Is Beaumaris a place of great trade?

A. Beaumaris anciently possessed a very extensive commerce, but since the rise of Liverpool it has greatly declined. Many vessels, however trade from hence with the great copper mines of Amlwch, and the slate quarry belonging to Lord Penrhyn. The market is on Wednesday & Saturday.

Q. What deserves notice in the vicinity of Beaumaris?

A. Beaumaris Bay, which is well sheltered from stormy winds, and at low water forms a large tract of dry land, called the Lavan sands, this tract is supposed to have been once permanently dry and habitable. Near the town is a seat called the Friars, built on the site of the ancient monastery of Llanvaes, of which scarcely a vestige remains. Above the town is Baron Hill, the noble residence of Lord Bulkeley.

Q. What is remarkable as we proceed?

A. About five miles west of Beaumaris, a little to the south of the road, is Penmynydd, remarkable as the

G. A ydyw Beaumaris yn le o lawer o fasnach?

A. Yr oedd hon yn dref o fasnach mawr yn yr amser gynt, ond er pan gyfododd Lerpwly mae hi gwedi lleihau yn ddirfawr. Etto mae amryw lestri oddi yma yn hwylio â chopr o Amlwch, ac â cherrig o chwarelau mawrion Mr. Pennant. Y farchnad a gynhelir ar ddydd Mercher a Sadwrn.

G. Beth sydd werth sylw ynghy'ndogaeth Beaumaris?

A. Cilfach Beaumaris sydd wedi ei gysgodi yn ddarhag gwynthoedd y stormus, ac ar ddistill trai, mae darn fawr o dir sych yn cael ei lunio, yr hwn a elwir Traethy Lavan tybir bod y traeth hwn rhyw bryd wedi bod yn dir llafur, ac yn drigianol. Yn agos i'r dref mae lle a elwir Ffriars, wedi ei adeiladu lle tu gynt fonachlog Llanfaes o'r hwn nid oes braidd y lleiaf o weddill yn aros. Uwch ben y dref mae Baron Hill, aneddle y diweddar Arglwydd Bulkeley.

G. Pa beth sydd hynod fel yr awn ymlaen?

A. Oddentu 5 milltir i'r gorllewin i Beaumaris ychydig i'r deheu o'r ffordd mae Penmynydd, hynodol am ei

birth-place of Owen Tudor, a private gentleman, who, having married Catherine of France, the dowager of Henry V., became the ancestor of a line of monarchs. He was taken in battle against Edward IV. and beheaded. Part of his house still remains, and a monument of one of his family is in the parish church.

Q. What town presents itself in this direction?

A. On arriving at Llan-gefni, a well frequented market for the ore of the Parys Mountain, we proceed northward, and soon arrive at Llanerchymedd, a considerable market-town, with a market on Wednesday, and four fairs. It is 267 miles from London, and fifteen from Beaumaris.

Q. Is Llanerchymedd a place of trade?

A. No manufactures are carried on in this town, but its chief support is derived from persons who frequent the market, and from the Parys Mountain. The petty sessions are held here. In the neighbouring woods of Llygwy is a very large cromlech.

fod yn le genedigol Owen Tudor, gwr bonheddig o iselradd, yr hwn trwy iddo briodi Catrin o Frainge, gwaddoleg Harri V. a ddaeth yn dad i hil o frenhinoedd. Cymerwyd ef mewn brwydr yn erbyn Edward y IV. a thorwyd ei ben. Rhan o'i dy sydd etto yn parhau ac y mae cofadail i un o'r teulu yn eglwys y plwyf.

G. Pa drefydd sydd yn ymddangos ar hyd y ffordd hon?

A. Ar olcyrhaeddyd Llan-gefni, tref marchnad lled fawr am fŵyn mynydd Paris yr ydym yn myned ymlaen i'r gogledd, ac yn fuan yn dyfod i Lanerchymedd, tref farchnad arall 267 milltir o Lundain, a 15 o Beaumaris Marchnad ar ddydd Mercher a phedair o ffeiriau ynddi.

G. Ydyw Llanerchymedd yn le o fasnach?

A. Nid oes dim gweithydd yn cael eu cario ymlaen yn y dref hon, ond hi a dderbyn ei chynnorthwy mwyaf oddiwrth y rhai a fydd yn dyfod i'r farchnad a mŵyn-gloddwyr mynydd Paris. Yn y gymmydogaeth mae coed Llygwy, ym mha un mae cromlech pur fawr.

Q. What is Llaneilian?

A. Llaneilian is village about two miles east of Amlwch, remarkable for its handsome church. In the windows are some remnants of stained glass, and in the cloister is an ancient semi-circular box, fixed in the wall, with an entrance about three feet high, and a foot wide.

Q. What is the use of this box?

A. At the wake, great numbers of persons enter this box, and if they get in and out with ease, they consider that they shall live to the end of the year at least; but if they are too bulky, they give themselves up for lost. There is likewise another chest, into which those who bathed in the adjoining well put money. The offerings were, formerly, very considerable, but they are now much diminished.

Q. Describe the town of Amlwch.

A. Amlwch, situated at the north-eastern part of the county, was a few years since an inconsiderable village, but has greatly in-

G. Beth ydyw Llaneilian?

A. Llaneilian sydd bentref y'ng hylch dwy filltir i'r dwyrain o Amlwch, hynodol am harddwch yr eglwys. Yn y ffenestri mae rhai gwe-ddillion o wydr wedi ei liwio, ac yn y cyntedd mae cuff hanergrwn wedi ei osod yn y pared, gydâg agoriad ynghylch tair troedfedd o uchder a throedfedd o led.

G. I ba beth mae y box neu y cuff hwn yn dda?

A. Yn y gwylmabsartau bydd llaweroedd o bobl yn myned iddo, ac os aent i mewn ac allan gydâg esmwythder, y maent yn ystyried y byddant byw o leiaf hydd ddiwedd y flwyddyn; ond os byddant yn rhy dewion, y maent yn rhoddi eu hunain fel colledig. Y mae yno hefyd gist arall i ba un bydd y rhai a ymdrochant yn y ffynon sydd agos yn bwrwarian. Ers talm byddai yr offrymau hyn yn dwscan ond yn awr nid ydynt ond ychydig.

G. Rhoddwch ddesgrifiad o Amlwch?

A. Amlwch, wedi ei sefyllu yn y cwr gogledd-ddwyreiniol o'r swydd oedd ychydig flynyddau yn ol ond pentref bychan, ond yn awr

creased since the working of the mines in the Parys Mountain. It is 275 miles from London, and twenty from Beaumaris; and has a population of 5,292 persons.

Q. What farther may be observed of this town?

A. The church of Amlwch is dedicated to St. Elenh, and is a neat structure. The town for many years wore a face of great activity and industry, but the mines having lately failed, the inhabitants are involved in great poverty and distress.

Q. Describe the Parys mines.

A. The mines in the Parys mountains, so called from Robert Parys, Chamberlain, of North Wales, in the reign of Henry IV.) presented a spectacle of awful sublimity. The copper ore lying near the surface, no shafts have been sunk, but the whole resembles a stupendous quarry, open to the day, and displaying enormous masses of rock among which the workmen are employed in the most perilous situations. At first, the bed of ore was sixty feet thick, but it has lately become quite inconsiderable.

trwy waith Mynydd Paris gwedi cynyddu yn ddirfawr Y mae yn 275 milltir o Lundain, ac 20 o Beaumaris; ac ynddi 5292 o boblogaeth.

G. Beth sydd y'mhellach i'w ganfod yn y dref hon?

A. Eglwys Amlwch sydd adeilad hardd wedi ei chyflwyno i St. Elenh. Bu y dref hon am amryw flwyddau yn ymddangos yn bur fywiog ond gan fod y gwaith yn ddiweddar gwedi ffaelu mae'r trigolion wedi eudwyn i dylodi a chyfyngder.

G. Desgrifiwch fŵyn-gloddiau Paris.

A. Mae y mŵyn-gloddiau yn mynydd Parys (yr hwn a elwir felly oddiwrth Robert Parys, Ystafellydd gogledd Cymru, yn nheyrnasiad Harri IV.) yn ymddangos yn odidog ac ofnadwy. Y mŵyn copr yn gorwedd yn agosi'r wyneb nid oedd raid tyllu yn ddwfn, ond y mae y cyfan yn ymddangos megis chwarel fawr yn agored i'r goleuni, ynglogwynianferth o greigiau, y'mysg pa rai y gwelir y gweithwyr yn y sefyllfaoedd mwyaf enbyd. Yn y deehreud yroedd y mŵyn yn gorff o 60 troedfedd o drwch, ond y mae yn ddi-

Q. What becomes of the ore from these mines?

A. The greater part of it is shipped from an neighbouring port for Liverpool and Swansea, where it is smelted, and rendered fit for use. The excessive price of coals prevents this from being done on the spot.

Q. What first demand our notice in this district?

A. Llangefni, already mentioned; is ten miles from Beaumaris and chiefly remarkable for an immense carnedd of stones in its vicinity surrounded by a circle of upright ones.

Q. What else is remarkable in this neighbourhood?

A. About four miles north east of Llangefni is Pentraeth remarkable for the picturesque situation of its church, which is entirely surrounded and almost concealed by ash and sycamor trees. Near the village is Plas Gwyn, the seat of the Panton family, and in a field contiguous to the porter's lodge are two stones of memorial.

Q. What seat lies near the road?

weddar wedi lleihau i ychydig bach iawn.

G. Beth sydd yn dyfod o'r mŵyn o'r doddfeydd hyn?

A. Y rhan fwyaf o hono a gludir i Le'rpwla Swansea y'mha lefydd mae yn cael ei doddi a'i wneuthur yn addas i wasanaeth. Mae pris uchel y glo yn rwystr i hyn gael ei wneuthur yn y fan lle ycodir

G. Ar hyd y ffordd yma, beth sydd yn gofyn ein sylw gyntaf?

A. Llangefni, a enwyd eisoes; y mae yn ddeg milltir o Beaumaris, ac yn swyaf hynodol am garnedd fawr o gerrig yn ei chymmydogaeth wedi ei chylchynu yn grwn â rhai eraill yn syth.

G. Beth arall sydd hynod yn y gymmydogaeth hon?

A. Ynghylch pedair milltir i'r gog-ddwyrain o Llangefni mae Pentraeth yr hwn sydd hynod am sefyllfa yr eglwys yr hon a amgylchynir ac yn agos a guddir gan goed ynn a sicamor. Yn agos i'r pentref mae Plas Gwyn, yn perthyn i deulu Panton, ac mewn cae yn agos i hwn mae dau faen coffadwriaeth.

G. Pa aneddfa sydd yn agos i'r ffordd?

A. Returning to the London road we pass Presaddfed, the handsome seat of Sir John Bulkeley; near it are two cromlechs, one standing, the other down; and on a neighbouring eminence is a stone of memorial nine feet high, called Llech gwen.

Q. Is there not another cromlech in this vicinity?

A. Yes; in a field near Bodedern, opposite the 9 mile-stone from Holyhead, is a cromlech, well worthy the attention of the curious.

Q. Describe Holyhead.

A. Holyhead, called by the natives Caer Gwyby, is situated on a western extremity of the county. It consists principally of one long street, and has a handsome church, a bath, a light house. The market is on Saturday, and the population is estimated at 4071 persons. Holyhead is distant from London 258 miles by the new road and 25 from Beaumaris.

Q. For what is Holyhead remarkable?

A. Holyhead is remarkable as the station of the post-office packets to Dublin, to which city they sail

A. Wrth ddychwelyd at ffordd Lundain, nyni a awn heibio i Presaddfed, lle Sir John Bulkeley, yn agos iddo mae dau gromlech un yn sefyll y llall gwedisyrthio; ac ar le uchel yn y gymydog-aeth mae cof-faen naw troedfedd o uchder a elwir Llech gwen.

G. Onid oes cromlech arall yn agos yma?

A. Oes, mewn cae yn agos i Bodedern ar gyfer y garreg naw milltir o Gaergybi, mae cromlech o werth sylw yr ymofyngar.

G. Desgrifiwch Gaergybi.

A. Caergybi sydd wedi ei sefydlu ar or-ynys yn eithafoedd gorllewinol y swydd Cynnwysa yn benaf un heol hir, ac ynddi eglwys hardd ymolchfa a goleudy. Marchnad ar y Sadwrn a chyfrifir y boblogaeth yn 4071. Caergybi sydd 258 milltir o Lundain, ar hyd y ffordd newydd a 25 o Beaumaris.

G. Am beth mae Caer-gybi yn hynod?

A. Caergybi sydd nodedig megis sefyllfa y llythyr-longau i Ddublin i ba le y maent yn hwylio bob dydd.

every day except Thursday this occasions a great resort of persons to Holyhead, in their way to and from that capital.

Q. Are there some remarkable antiquities here ?

A. Yes ; on a lofty eminence called Pen Caer'gybi o'r Caer twr, is an ancient circular building, supposed to have been a Roman pharos, wach tower ; and near the church yard are some massy walls, with circular towers, ascribed to the same origin.

Q. Are there not some natural curiosities here ?

A. Yes ; that part of the peninsula called the Head is a huge mass of rock, hollowed into immense caves, one of which has received the name of the parliament house, from the numerous parties that visit it. Among these rock vast numbers of the peregrine falcon take up there abode, together with pigeons, gulls razor-bills, &c. Many persons procure a livelihood by taking there eggs : but it is a hazardous employment, and some times attended with fatal accidents.

ond dydd Iau, yr hyn sydd yn achos o ddyfodiad llawer o bobl iddi ar eu ffordd i'r ddinas honno.

G. Onid oes rhai pethau nodedig mewn hynafiaeth o ddeutu y lle hwn ?

A. Oes, ar le uchel a elwir Pen Caer Gybi neu Caer Twr mae hen adeilad crwn yr hwn a dybir ei fod yn dwr gwylid Rhufeinig, ac yn agos i'r fynwent mae rhai muriau cryfion a thyroedd crynion a dybir i'r un dechreuad.

G. A oes dim rhyfeddodau naturiol yma ?

A. Oes, y cwr hwnnw a elwir y Pen, sydd glamp dirfawr o greigiau, wedi eu tyllu yn ogofeydd mawrion un o barai a dderbyniedd yr enw Senedd-dŷ oddiwrth yr amrywiol bobl fydd yn ei ymweled. Ymysg y creigiau hyn mae llaweroedd o hebogau, colomenod, gwlanod, &c. yn trigianu. Mae amryw bobl yn cael eu bywiolaeth trwy hel eu wyan ; ond gwaith enbydus ydyw, ac weithiau bydd damweiniau marwolaethol yn gallyniad.

Q. What seat is near Holyhead?

A. At Penrhos, in a very bleak and dreary situation, stands a handsome modern mansion, called Penrhoshall the seat of Lady Stanley. Near it, upon a mount on the common, are the ruins of Capel St. Ffraid.

Q. What is the next place of note in this island?

A. Aberfraw, once a considerable town, and a royal residence for the prince of the island, but now a mean fishing village. It has a considerable trade in corn, several thousand bushels of barley and oats being annually shipped at its port, which will admit sloops of 40 tons burden. This place is celebrated as the birth place of Walter Stuart, said to be an ancestor of the royal House of Stuart.

Q. What is Newborough?

A. Newborough, is a small town near the south extremity of the County 257 miles from London, and 16 from Beaumaris. It formerly sent a member to Parliament, and is still governed by mayor, recorder, &c., but it is fallen from its ancient importance

G. Pa anneddle sy'n agos i Gaergybi?

A. Yn Mhenros, lle noeth a llum, mae'n sefyll blas hardd a elwir Llys Penrhos, yn perthyn i Lady Stanley. Yn agos iddo ar fryn yn y rhos, mae adfael Capel St. Ffraid.

G. Beth yw y lle nesaf o sylw yn yr ynys hon?

A. Aberfraw unwaith yn dref o beth sylw, ac annedd freiniol i dywysog yr ynys, ond yn awr yn drigfa pysgodwyr, syddac ynddi fasnach go fawr mewn ydau, ac yn anfon amryw filoedd o beg-eidiau yn flynyddol. Gall llestri o 40 tunell ddyfod yma. Mae yn enwog am fod yn le genedigol Walter Stuart yr hwn a dybir ei fod yn un o hynafiaid hil frenhinol y Stuartiaid.

G. Beth yw Newbwrch?

A. Newbwrch sydd dref fechan yn agos i gwr deheu y swydd, 257 milldir o Lundain ac 16 o Beaumaris. Yr ydoedd gynt yn gyru aelod i'r Senedd, ac y mae etto yn cael ei llywodraethu gan Faer, ond y mae yn awr gwedi syrthio oddiwrth ei godidawgrwydd.

Q. What were its ancient name and rank?

A. It was anciently called Rhosvair and was the occasional residence of the princes of Wales.

Q. Describe the vicinity of Newborough.

A. On the river Breint, at a village called Tanbencefn are 2 large entrenchments; and near it is Tre'r Drew, the residence of the Arch Druid. His Brÿn-Gwyn, or Supreme Court is surrounded by 12 stones, 12 feet high, and 8 broad. At Llanidan in the church wall, is a stone, called Maen Morddwyd.

Q. What noble seat is in this part of the island?

A. In the parish of Llanidan is Plasnewydd the elegant mansion of the Marquis of Anglesey. It consists of a fine building of Gothic architecture and contains many noble apartments decorated with valuable paintings, the ground sare woody, and laid out with great taste. On a hill near the house is a fine pillar, commemorating the gallant exploits of its present noble owner, and one of the largest cromlechs in the principality.

G. Beth oedd ei gradd a'i henw gynt?

A. Yn yr amseroedd gynt hi a elwir Rhos Fair, ac yr oedd, yn achlysurol, yn drigfan Tywysogion Cymru?

G. Desgffiwch gymydog-aeth Newbwrch?

A. Ar yr afon Braint mewn pentref a elwir Tan ben cefn mae dau amgaer Rhufeinig; ac yn agos mae Tre'r Driw, anredd yr Arch Dderwydd. Ei Fryn Gwyn neu yr uchaflys a amgylchir a deuddeg o gerrig 12 troedfedd o uchder, ac 8 o led. Yn mur eglwys Llanidan mae carreg a elwir Maen Morddwyd.

G. Pa annedd godidog sy yn y cwr hwn o'r ynys?

A. Yn mhlwyf Llanidan mae Plasnewydd, Plas y mwyaf Ardderchog Ardalydd Môn. Mae yn gynwysedig o adeilad hardd ar y dull Gothiaidd, ac yndd amryw ystafelloedd gwych a lluniau gwerthfawr. Mae y tir o'i amgylch yn goediog ac wedi ei osod allan gyda blas da. Ar fryn yn agos mae colofn hardd er coffadwriaeth am y gorchestwaith gwrol a wnaeth y perchenog presenol; ac hefyd un o'r cromlechau mwyaf yn y dywysogaeth.

CAERNARVON.

Q. What are the situation and boundaries of Caernarvonshire ?

A. Caernarvonshire is the most westerly county of North Wales, and is bound on the North and West by the Irish Sea, on the north-west by the straits of Menai on the east by Denbighshire, and on the south by Merionethshire and Cardigan Bay.

Q. What are the extent and area of this county ?

A. Its length from north-east to south-west is about 45 miles its greatest breadth about 20 miles, and its circumference about 150. The superficial content of this county is estimated at 775 square miles.

Q. What is the general appearance of Caernarvonshire ?

A. The general appearance of Caernarvonshire is so mountainous, that it has been compared to Switzerland. The loftiest of its alpine eminences has received the appellation of Snowdon, from its summit being covered with snow the greatest part of the year. The whole scenery is wild and savage, but highly interesting to the admirer

CAERNARFON.

G. Beth yw terfynau a sefyllfa swydd Gaernarfon ?

A. Caernarfon ydyw y swydd fwyaf Gorllewinol ogledd Cymru, ac yn cael ei therfynu i'r gogledd a'r gorllewin gan Fôr Iwerddon, i'r gogledd-orllewinol gan gul fôr Menai, i'r dwyrain gan swydd Ddinbych, ac i'r deheu gan Feirionydd, a Bay Aberteifi.

G. Beth yw mesuriaeth arwynebiaeth y swydd hon ?

A. Ei hyd o ogledd dwyrain i dde orllewin ydyw yn nghylch 45 milltir ei lled mwyaf ynghylch 20 milldir a'i chylch fesuriaeth oddeutu 150. Mesur arwynebol y swydd hon a gyfrifir yn 775 o filliroedd ysgwar.

G. Beth yw golygiad cyffredinol swydd Gaernarfon ?

A. Golygiad cyffredinol y swydd hon sydd mor fynyddig fel y cyffelybir hi Switzerland. Yr uchaf o'i fynyddoedd a dderbyniodd yr enw Wyddfa oddiwrth bod ei frig yn orchuddiedig gan eira, y rhan fwyaf o'r flwyddyn. Yr holl olygiadau arni sydd wyllt, ond etto yn burfoddaol a phwysfawr i'r rhai hynny sydd yn ym-

of the bold and romantic features of nature. Vast numbers of cattle, sheep, and goats are fed among these eminences, but the country is unfavourable for tillage.

Q. How is Caernarvonshire divided?

Caernarvonshire is divided into 10 hundreds 1 Creuddyn 2 Isaf 3 Uchaf 4 Nant Conway 5 Isgorfai 6 Efonydd 7 Uwchgorfai 8 Dinllaen 9 Gafflogion 10 Commitmaen, and 68 parishes, containing one city Bangor, and 5 market towns, Caernarvon, the County town, Aberconway, Crickieth, Nevin and Pwllheli, the population in 1821 was 57,958 persons.

Q. What are the chief natural productions of Caernarvonshire?

A. Some parts of the country afford copper, lead, a sort of stones called hones, used for sharpening cutting instruments, and slate. In some of the lakes are found char & gwiniad two species of fish peculiar to mountainous countries.

Q. What is the political importance of Caernarvonshire.

hyfrydu yngwaith gwyllt ac eofn natur. Lluoedd maith o anifeiliaid, defaid a geifr a borthir ar ei bryniau uchel, ond y mae'r wlad yn anhwyner i hwsmonaeth.

G. Pa fodd y rhanir Caernarfon?

A. Caernarfon a renir yn 10 cwmrwd sef 1 Creuddyn 2 Isaf 3 Uchaf 4 Nant Conway 5 Isgorfai 6 Efonydd 7 Uwchgorfai 8 Dinllaen 9 Gafflogion a 10 Commitmaen ac 68 o blwyfydd, yn cynnwys un Ddinas, Bangor, a phump o drefydd marchnad Caernarvon y pentref, Aberconwy, Crickieth, Nevin, a Phwllheli. Y boblogaeth yn 1821 oedd 57968 o bersonau.

G. Pa beth ydyw cynnyrch naturiol pennaf y swydd hon?

A. Mae yn rhai cyrau o'r swydd Gopr, Flwm, math o gerrig a elwir hones, a arferir i finio offerynau, a llechau. Yn rhai o'r llynau cair y pysgod torgoch a gwniad, dau fath perthynol i wledydd mynyddig.

G. Pa mor bwysig mewn pethau gwladwriaethol yw y swydd hon?

A. Caernarvonshire sends 2 members to Parliament, one for the county, and one for the borough of Caernarvon.

Q. What is the state of the roads in this county?

A. The roads are, in general good: but it has no mail coach road except from Aber Conway to Bangor through the northern part of the County.

Q. What rivers and navigable canals water Caernarvonshire?

A. Caernarvonshire has no navigable canals nor large rivers; its principal streams are, the Conway, which separates it from Denbighshire and the Seiont, which rises in the Spodon Hills, and falls into the Menai.

Q. What farther may be observed of Caernarvonshire?

A. Caernarvonshire is in the province of Canterbury and diocese of Bangor. It is in the North Wales circuit, and the assizes are held by two Judges, one *in eyre*, and one *in adjuvante*.

Q. Give a sketch of the history of the county.

A. Previous to the arrival

A. Mae swydd Gaernarfon yn anfon dau aelod i'r senedd, un am y swydd ac un am fwrdeisdref Caernafon.

G. Ym mha gyflwr mae'r ffyrdd yn y swydd hon?

A. Y ffyrdd ydynt, yn gyffredinol yn dda; ond nid oes ynddi ffordd-bostonid honno o Aberconwy i Fangor, trwy rau gogleddol y Sir.

G. Pa afonydd a chanals mordwyol sy'n dyfrhau swydd Gaernarfon?

A. Nid oes canals mordwyol nac afonydd mawrion yn sir Gaernarfon; y rhai penaf ydynt y Conway yr hon sydd ynei gwahaniaethu oddiwrth Sir Ddiabych, a'r Seiont, yr hon sydd yn codi yn mynyddoedd Eryri ac yn arlwys i'r Menai.

G. Beth a ellir ei sylwi y'mbellach am swydd Gaernarfon.

A. Caernarfon sydd tan oruchwiliaeth caergrawntac esgobaeth Bangor. Y mae yn nghylchdaith Gogledd Cymru a'r yngnaid llys a gynheli gan ddau ustus.

G. Rhowch da'fyriad o hanes y swydd?

A. Cyn dyfodiad y Rhuf-

of the Romans, this county was inhabited by the Ordovices; and, after its subjugation it received the name of Venedotia. It was likewise called Arfon, because situated opposite Mona or Anglesey. Among its rugged mountains, the hardy inhabitants maintained their independence against the British, Roman, Saxon, Norman, and English invaders.

Q. From what place do we commence our journey?

A. From Conway, or Aberconwy, an ancient fortified town, situated on the verge of a precipitous rock, and surrounded by massy walls, flanked by 8 vast circular embattled towers. It is 230 miles from London, and 26 from Caernarvon; has a population of 1,105 persons; the market on Friday is discontinued.

Q. Describe the castle.

A. Conway Castle, built by Edward I., is a magnificent fortress, in the form of a parallelogram. The interior consists of two courts, comprising the different apartments, most of which are in a state of ruin. The grand hall was thirty feet square, and twenty high, but the roof has fallen in. Two towers opposite

einiaid, yroedd yn trigo yn y swydd hon yr Ordovices, ac ar ol ei darostyngiad galwyd hi Venedotia. Gelwid hefyd yn Arfon o herwydd ei sefyllfa ar gyfer Mon. Ymysg ei mynyddoedd, y trigolion dewr a amddiffynasant eu hanymodd i byniaeth yn erbyn y Brutaniaid, Rhufeiniaid, Saesoniaid, a'r Normaniaid, y rhai a ymosodasant arnynt

G. O ba le y dechreuwn ein siwrneu?

A. O Gonwy, neu Aberconwy hen dref gaerog wedi ei hadeiladu ar fin craig serth a'i chylchyni a muriau cryfion, gydag wyth o dyrau lledgrwn. Y mae 230 milldir o Lundain a 26 o Gaernarfon; yn cynnwys 1,105 o drigolion a marchnad ar ddydd Gwener.

G. Desgrifiwch y castell?

A. Castell Conway, a adeiladwyd gan Edward I. sydd amddiffynfa ardderchog ar ddull hirsgwar. Y tu fewn sydd yn cynnwys dau gynnedd ymha rai mae yr amrwyiol ystafelloedd, y rhan fwyaf o honynt sydd yn adfaelio. Y pen llys oedd 30 troedfedd ysgwar ac 20 o uchder, ond yn awr a'i phen i mewn. Yn y tyrau

the gateway contained the royal apartments.

Q. What historical events are connected with this castle?

A. Richard II., on his return from Ireland, took shelter in this fortress from the Duke of Lancaster: but imprudently quitted it privately by night. In the reign of Charles I. it was garrisoned for the king; but the town was taken by storm, Aug. 15 1646, and the castle surrendered on the 10th November. It was afterwards dismantled by the Earl of Conway, and reduced to its present ruinous state.

Q. Give some farther particulars of Aberconway.

A. Though the town is reduced to complete insignificance, it is still governed by an alderman, a recorder, coroner, water-bailiff, &c. The port is frequented by a few coasting vessels, but the trade is inconsiderable.

Q. What celebrated mountain rises near Conway?

A. To the south of Conway rises the lofty mountain Penmaen Mawr, along whose side the public road

gyferbyn a'r drysau yr oedd yr ystafelloedd brenhinol.

C. Pa amgylchiadau hanesol sydd ddilynol â'r castell hwn?

A. Risiart II. ar ei ddychweliad o'r Iwerddon a gymmerodd noddfa yn y lle hwn rhag Dug Lancaster; ond yn annoeth [a'i] gadawodd yn ddirgelaidd liw nos. Yn nheyrnasiad Siarl I. yr oedd y castell tros y Brenin, ond y dref a gymmerwyd trwy ddihunedd Awst 15, 1646 a rhoddwyd y castell i fynu y 10 o Dachwedd. Ar ol hyn yspeiliwyd ef gan Iarll Conway, a darostyngwyd i'w ddull adfeiledig presennol.

G. Rhoddwch rai hyspys-iadau pennodol y'mhellach ynghylch Aberconway.

A. Er bod y dref gwedi myned yn ddisylw yn hollol y mae etto yn cael ei llywodraethu gan benadur, cofiadur, crwner, dwfr-geisbwl &c. y mae amryw lestri cymydogoethol yn dyfod i'r borthladd, ond nid yw ei masnach ond bychan.

G. Pa fynydd enwog sydd yn codi yn agos i Gonwy?

A. I'r dehau i Gonwy y mae y mynydd uchel Penmaenmawr ar hyd ochr pa un y mae'r ffordd fa wr. yn

runs. It was formerly a most dangerous pass; on one side a dreadful precipice, many hundred feet deep, with the ocean roaring at its foot; on the other terrific overhanging rocks, threatening destruction to the traveller. The road has now been widened, and a wall built along the side of the precipice: but it is still a fearful path.

Q. Is there not a relic of antiquity on the summit of this mountain?

A. Yes: on the summit of an eminence called Braich-y-Dinas, forming the extreme point of Penmaen-mawr, are the ruins of a castle of immense extent. The walls are of astonishing thickness, and within them are the foundations of upwards of a hundred round towers. A well, which supplied the garrison, still exists, and is always full of water. From these circumstances, and the difficulties of its approach, which might have been defended by one hundred men against an army, this fortress must have been impregnable. It is supposed to be of British origin.

Q. What other remains

rhedeg. Yr oedd gynt yn dramwyfa mwyaf érchyll; ar un ochr dibyn ofnadwy, gantoedd o droedfedd o ddyfn, gyda'r mor yn rhuo wrth ei draed; ar yr ochr arall creigiau gogwyddedig yn bygwth dystrywio y trafaelwyr. Y mae y ffordd yn awr wedi ei lledu a chlawdd wedi ei adeiladu ar hyd ffin y dibyn, ond etto y mae yn llwybr ofnus i'w deithio.

G. A oes dim gweddill o hynafiaeth ar ben y mynydd hwn?

A. Oes; ben uchelfa a elwir Braich y Dinas yr hwn yw brig uchaf Penmaen-mawr mae adfail castell o faint dirfawr. Mae y muriau o drwch rhyfeddol ac oddi fewn iddynt y mae sylfaeniad uwchlaw cant o dyroedd. Ffynon yr hon oedd yn dysrhau yr amdiffynfa sydd etto yn parhau; ac yn feunyddiol yn llawn o ddwr. Oddiwrth yr amgylchaid hwn, a'r dichonolrwydd i gant o ddynion amdiffyn y lle hwn yn erbyn cād o filwyr rhaid bod yr amdiffynfa hwn yn auorchfygol. Tybir ei fod o dechreuad Brutanaid.

G. Pa weddillion eraill o

of antiquity are in the vicinity?

A. On a neighbouring mountain is a circular entrenchment, on the outside of which are twelve stone pillars, surrounded by a wall. On a mountain called Glyder, is a prodigious heap of stones of great magnitude, irregularly placed.

Q. Describe Bangor.

A. Bangor is a small ancient city, and the see of a bishop. It is situated in a narrow valley, among ridges of rock, and is for the most part neat and well built. Bangor is 251 miles from London, and 9 from Caernarvon; has a market on Wednesday, and a population of 3,579 persons.

Q. Name its chief edifices.

A. The cathedral, episcopal palace, grammar-school, and dispensary.

Q. Describe the cathedral

A. The cathedral, which was built by Bishop Denis, in the reign of Henry VII., is a small but handsome structure, 214 feet in length and 96 in breadth at the transept; the tower 60 feet in height. The interior of this edifice presents little to interest the traveller.

hynafiaethsydd yn y gymydog-aeth?

A. Ar fynydd cymydog-aethol mae amgærllod grwn o'r tu allan i ba un mae 12 o golofnau cerrig, wedi eu amgylchynu a mur. Ar fynydd a elwir Glydir, mae carnedd fawr o gerig wedi eu gosod yn afreolaidd.

G. Desgrifwch Fangor?

A. Bangorsyddhenddinas fechan, a lle esgobawl. Mae wedi ei sefydlu mewn nant gul ymysg trumiau o greigiau, ac yn gyffredinol wedi ei adeiladu yn hardd. Bangor sydd 251 milldir o Lundain, ac 9 o Gaernarfon gyda marchnad ar ddydd Gwener yn cynnwys 3,579 o bobl.

G. Enwch ei phrifadeiladau

A. Yr eglws-esgobawl, plas yr esgob, yr ysgol rad, a'r meddyg-dy.

G. Desgrifwch yr eglwys esgobawl?

A. Yr eglwys hon a adeiladwyd gan esgob Dennis yn nheyrnasiad Harri VII sydd adeilad bychan ond hardd, 214 troedfedd o hyd a 96 o led, y twr sydd 60 troedfedd o uchder. Y tu fewn i'r adeilad sydd yn dangos ond ychydig o werth sylw yr ymholydd.

Q. How is Bangor governed?

A. Bangor is governed by the bishop, whose steward holds the courts.

Q. What demands notice near Bangor?

A. About two miles to the east of Bangor is Port Penrhyn from whence great quantities of slates, the produce of the neighbouring quarries, are shipped for different parts of the world. Penrhyn Castle, the seat of G. H. D. Pennant, Esq. is a handsome edifice, elegantly fitted up; the stables are considered among the first in the kingdom for beauty and convenience.

Q. Describe Caernarvon.

A. Caernarvon, the county town, and the Segontium of the Romans, is 250 miles from London, and situated on the sea shore, surrounded on all sides, except the east, by the sea and two rivers. It is a neat, well-built place much frequented in the bathing season on account of the salubrity of its air, and its good accommodation for visitors. The market is on Saturday, and its population is 6,788.

G. Pa fodd y lywodraethir Bangor.

A. Bangor a lywodraethir gan esgob, goruchwyliwr pa un a gynnal y llysoedd.

G. Beth sydd yn gofyn sylw yn agos i Fangor?

A. Ynghylch dwy filltir i'r dwyrain o Faugor mae Port Penrhyn, o ba le mae swm fawr o lechau a dynir o'r chwarelau cyfagos yn cael eu hanfon i amrywiol barthau y byd. Castell Penrhyn, yn perthyn i G. H. D. Pennant, Yswain, sydd le harddwych; ystyrir yr ystablau ymysg y rhai cyntaf yn y deyrnas am harddwch a chyfleusdra.

G. Desgrifiwch Gaernarfon?

A. Caernarfon, pen tref y sîr, a Segontium y Rhufeiniaid sydd 250 milldir o Lundain, ac wedi ei sefydlu ar lan y mor, a'i hamgylchiu o bob ochr, ond y dwyrain, a'r môr a dwy afon. Mae yn dref hardd, ac wedi ei hadeiladu yn dda; bydd llawer yn cyrchu iddi yn amser ymdrochi, o herwydd purdeb ei hawyr, a'r cyfleusderau rhagorol sydd ynddi i ymdeithwyr. Marchnad ar ddydd Sadwrn. Poblogaeth 6,788.

Q. What are the principal buildings of Caernarvon?

A. The church, the county hall, the county prison, the market house, the hot and cold sea-water baths, demand a cursory notice: but the grand object of attraction to the traveller is the castle, which still towers in majestic sublimity over the town beneath.

Q. Give some account of the castle.

A. Caernarvon Castle, built by Edward I. to keep his newly conquered Welsh subjects in awe, though in a ruined state, appears exteriorly to be almost entire. It occupies a large space at the west end of the town, and is defended by massy walls and numerous turreted towers. Of these, Eagle Tower, so called from the figure of an eagle carved in stone, is the most beautiful.

Q. What is most remarkable in the interior?

A. Among other apartments, that in which the first Prince of Wales, afterwards Edward II. was born is shewn, and the cradle in which he was rocked, which is an interesting piece of antiquity.

G. Pa rhai yw prif adeiladau Caernarfon?

A. Yr eglwys, cwrt y sîr y carchardy, y farchnad-ty, a thy-ymdrochi lle gellir cael dwfr y mor yn oer a phoeth, a phob cyfleusderau angenreidiol dynt yn haeddu sylw; ond 'y gwrthrych mwyaf ardderchog i'r traf-aelwyr ydyw yr castell, yr hwn sydd yn ymgodi yn odidog uwch ben y dref.

G. Rhoddwch beth hanes o'r castell?

A. Castell Caernarfon yr hwn adeiladwyd gan Edward I. er cadw ei ddeiliaid newydd tan fraw, er ei fod mewn dull adfaeledig, sydd etto yn ymddangos, oddi allan, agos yn gyfan. Y mae yn sefyll ar le mawr yn y pen gorllewin i'r dref, ac yn cael ei amddiffyn gan furiau cadarn ac amryw dyrau. O'r rhai hyn Twr yr Eryr, yr hwn a elwir felly am fod llun Eryr yn ei ben, ydyw yr harddaf.

G. Beth sydd fwyaf hynod oddi fewn iddo?

A. Y'mhlith yr ystafelloedd yr hon y ganwyd Tywysog Cymru, ar ol hynny Edward II., a'r cryd yn yr hwn y gorweddodd, ydynt bethau pwysfawr mewn hy-lafiaeth.

Q. Is Caernarfon a place of trade?

A. No manufactures are carried on in this town, but it has a considerable coasting trade, and a few vessels sail from hence to foreign ports; the principle exports are slates.

Q. What is the government or Caernarvon?

A. Caernarvon is governed by a mayor, who is, for the time being, governor of the castle; an alderman, two bailiffs, a town clerk, &c. It sends one member to Parliament, who is chosen by the freemen of the town, and gives the title of Earl to the Herbert family.

Q. What deserves notice in the vicinity of Caernarvon?

A. About three miles east from Caernarvon, at Llan Rug is a Roman altar, in the rectory garden; and in the parish of Llan Dwrog, five miles south by west from Caernarvon, on the summit of a large mount, is a strong Roman entrenchment called by the natives Dinas Dinlle.

Q. What is the situation of Nevin?

A. Nevin, an inconsider-

G. Ydyw Caernarfon yn lle o fasnach?

A. Nid oes dim gweithydd yn cael eu cario ymlaen yn y dref, ond y mae cwrs o fasnach o honi ar hyd glennydd ein gwlad; ac y mae ychydig o longau yn hwylio oddi yma i wledydd tramor. Y pethau penaf a gludir ydyw llechau.

G. Pa fath ydyw llywodraeth Caernarfon?

A. Caernarfon a lywodraethir gan Faer, yr hwn sydd tra yn y swydd yn lywodraethwr y castell, 2 Faeli Cofiadur, &c. Y mae yn anfon un Aelod i'r Senedd, yr hwn a ddewisir gan fwrdeisiaid y dref; ac y mae yn rhoddi titl Iarll i deulu yr Herberts.

G. Beth sydd yn haeddu sylw yn nghymydogogaeth Caernarfon?

A. Oddentu tair milltir i'r dwyrain o Gaernarfon, yn Llanrug mae allor Rhufeinig yn ngardd y persondy, ac yn mhlwyf Llandwrog 5 milltir i'r deheu-orllewin i'r dref, ar ben bryn uchel mae amddiffynfa Rhufeinaidd, yr hwn a eilw y trigolion Dinas Dinlle.

G. Beth ydyw sefyllfa Nefin?

A. Nefin sydd dref fechan

able town, with a nominal market on Saturday, is situated on the sea-coast, a few miles from the south-western extremity of the county. It is 250 miles from London, and 19 from Caernarvon; but contains nothing remarkable.

Q. Are there not many interesting objects in its environs?

A. Yes: Nant y Gwrtheyrn or Vortigerns's valley, Tre'r Caeri, on the Eifl mountain; several entrenchments on the neighboring hills; and a prodigious heap of stones upon Moel Garn Gwch, are well deserving attention. At Clynog, half-way between Carnarvon and Nevin, is the most magnificent parish church in the principality. Adjoining this edifice is a small building called Bueno's Chapel, built over the tomb of a saint of that name, celebrated for working miracles. In a field near the sea are a remarkably large cromlech, and a single druidical stone pillar.

Q. What remarkable island belongs to this county?

A. Off the south-west extremity of this county is Bardsey Island, or Ynys enlli about two miles long, by

ac enw o farchnad ar y Sadowrn, wedi ei sefydlu ar lan y mor, ychydig o filltiroedd oddiwrth gwr eithaf deheu orllewin y swydd. Y mae yn 250 milltir o Llundain, a 19 o Gaernarfon; ond nid ydyw yn cynnwys un peth hynod.

G. Onid oes amryw bethau hynodol yn ei chymydogæth?

A. Oes, Nant Gwrtheyrn Tre'r Caeri ar fynydd yr Eifl, amryw amddiffynfeydd ar y mynyddoedd cyfagos, a charnedd fawr o gerrig ar Moel Garn Gwch ydynt yn haeddu sylw. Yn Nghlynog hanner ffordd rhwng Caernarfon a Nevin mae eglwys y plwyf odidocaf yn y dywysogaeth. Wrth yr adeilad hwn mae lle bychan a elwir Capel Bueno, wedi ei godi ar fedd sant o'r enw hwnw yr hwn oedd enwog am wneuthur gwyrthiau. Mewn cae yn agos i'r môr, mae cromlech fawr rhyfeddol, a cholofn dderwyddol o un garreg.

G. A oes rhyw ynys hynod yn perthyn i'r swydd?

A. Allan i eithaf deheu-orllewin y swydd mae ynys Enlli, ynghylch dwy filltir o hyd wrth un o led. Yr oedd

one in breadth. It was celebrated for its large monastery, of which some small vestiges remain; but is now inhabited by about 70 rustics, who cultivate a small part of its surface, or obtain a subsistence by taking the eggs of the sea-fowl that frequent its rocks.

Q. What presents itself to notice in this direction?

A. Five miles south of Conway is Caerhun, the conovium of the Romans: Brick urns, pottery-ware, lamps, vases, and other Roman antiquities, particularly a round brazen shield, have been discovered here. It is at present a pleasing little village.

Q. What place do we next visit?

A. Passing through Llanrwst, which is in the County of Denbigh, we visit chapel Keric, 8 miles west by south of that town. It consists merely of a few cottages and a chapel, but, as it is much frequented in consequence of its vicinity to the lofty mountain Snowdon, a handsome inn has been erected for the accommodation of travellers

hon yn nodedig am ei monachlog fawr, o ba un mae ychydig etto yn aros; ond y mae yr ynys yn bresennol yn cael ei thrigfanu gan oddeutu 70 o bobl dlodion, pa rai sydd yn byw trwy drin ychydig o dir a chasglu wyau yr adar sydd yn preswyllo ei chreigiau.

G. Beth sydd yn ymddangos i'n sylw yn y cyfarwyddyd hyn?

A. Pum milltir i'r deheu o Gonwy mae Caerhun neu Conovium y Rhufeiniaid, llestri a meini pridd, lampau ac amryw ddarnau o hynafiaeth y Rhufeiniaid yn enwedig tarian gron o bres, a gafwyd yn y lle hwn. Mae yn bresennol yn bentref bychan a difyr.

G. A pha le yrymwelwn nesaf?

A. Ar ol myned heibio Llanrwst, yr hwn sydd yn swydd Ddiubych, ymwelwn â Chapel Curig, wyth milltir i'r gorllewin at y deheu o'r dref hono. Nid yw y lle hwn yn cynwys ond ychydig o gabanod a chapel, ond y mae llawer yn ymweled â'r lle hwn o achos ei agorwydd i'r Wyddfa, ac adeiladwyd yma yn ddiweddar, luest-dŷ hardd er cyfleustra trafaelwyr.

Q. What is Criccieth?

A. Criccieth, or Cricieth, though once a place of importance, as the ruins of its castle indicate, is now a poor mean town, containing only 630 inhabitants. It is a borough contributory to Carnarvon. The Distance from London is 237 miles, and from Caernarvon 18.

Q. What remains of the castle?

A. Of the castle, which was strong, though not a large fortress, only the gate some towers, and fragments of the walls remain.

Q. Describe Pwllheli.

A. Pwllheli is a small market town and port on the shore of Cardigan Bay, consisting chiefly of one long street. The harbour being safe and convenient, it carries on a considerable trade, and is the residence of many opulent merchants. Pwllheli is 243 miles from London, and 20 from Caernarvon. Its market is on Wednesday.

Q. What new town was lately erected in this county

A. On a track of land, regained from the sea by the skilful and spirited efforts of W. A. Madocks, Esq. stands the small town of Tremadoc

G. Beth ydyw Criccieth?

A. Criccieth er ei bod un waith yn dref o nod, fel yr ymddengys wrth y castell, sydd yn awr ond lle bach a disylw yn cynnwys ond 630 o drigolion. Y mae yn fwrdeisle cydroddol â Chaernarfon. Ei phellder o Lundain ydyw 237 milltir, o Gaernarfon, 18.

G. Bethsy'n sefyll o'r castell

A. O'r castell yr hon oedd gadarn, er nad yn bur fawr, nid oes ond y porth rhai tyrau ac ambell ddarn o'r muriau yn sefyll.

G. Desgrifwch Pwllheli.

Pwllheli sydd dref farchnad fechan a phorthladd ar lan môr Aberteifi, yn cynnwys yn arbenig un heol hir Mae y borthladd yn ddiogel a chyfleus, yn cario ymlaen gryn fasnach ar hyd y glenydd ac y mae yn drigfa amryw fasnachwyr cyfoethog. Mae yn 243 milltir o Lundain a 20 o Gaernarfon a marchnad ar ddydd Mercher

G. Pa dref newydd sydd wedi ei hadeiliadu yn ygymydog aeth yn ddiweddar?

A. Ar ddarn o dir a enillwyd oddiar y môr trwy gais a thraul W. A. Madocks Ysw. mae yn sefyll y dref fechan Tremadoc, yr hon sydd wedi

it is neatly built, and contains a market house, with assembly rooms over, a small church, &c. and a good Inn.

Q. Relate the tale about Beddgelert.

A. Llewelyn ap Iorwerth Prince of Wales in the 12th century, returning one day to his palace, met his favourite greyhound with his mouth covered with blood. Hastening to the nursery he there found the cradle in which his infant lay, overturned, and the floor wet with gore. Hastily concluding that the child had been killed by Gelert, he stabbed the faithful dog, as he was fondly caressing his beloved master. But on turning up the cradle, he perceived the infant asleep, and an enormous wolf lying dead by its side, whose blood had thus stained the floor, & the mouth of the courageous dog, that had so boldly defended the son of his lord. To atone in some measure for his injustice, he raised a tomb over the dog's grave, from which incident the place acquired the name of *Bedd-Gelert*, or Gelert's grave.

ei hadeiladu yn hardd ac yn cynwys marchnadtŷ gydâg ystafelloeddymgyfarfod cyfleus uwch ben, eglwys fechan, tŷ cwrdd a gwestŷ da

G. Adroddwch y chwedl am Beddgelert.

A. Pan oedd Llewelyn ap Iorwerth tywysog Cymru yn y 12ganrif yn dyfod i'w blas un diwrnod efe a gyfarfu â'i filgi hoffol a'i safn yn waedlyd. Ar hyn efe a frysiodd i'r ystafell fagu ac a gafodd y cryd a'i wyneb yn isaf a'r llawr yn wlyb o waed. Gan dybied yn fyrbwyll bod y ci Gelert wedi lladd y plentyn efe a'i trywanodd tra yr oedd yn ymfalchio o'i flaen; ond ar droi y cryd i fynu efe a welodd y plentyn yn cysgu, a blaidd o anferth maint yn gorwedd yn farw wrth ei ochr, gwaed pa un oedd yn gwlychu'r llawr ac i'w welod ar safn y milgi gwirion, yr hwn mor gadarn a ymddiffynodd fab ei Arglwydd. I wneuthur i fynu, mewn rhyw fesur am ei anghyfiawnder y tywysog a osododd gofadail ar fedd y ci, oddiwrth ba achlysur cymmerodd y lle yr enw Bedd Gelert.

FINIS.

DIWEDD.

JUST PUBLISHED

PRICE ONE SHILLING

A BEAUTIFUL WEST VIEW OF

CAERNARVON CASTLE.

ALSO

PRICE FIVE SHILLINGS

The Tourist's Guide

THROUGH

THE COUNTY OF CAERNARVON

By the Rev. P. B. WILLIAMS.

